Ára: 200 FORINT

69. évf. 13. szám 2014. július 15. Támmuz 17. 5774.

ÚJ ÉLET

A MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK SZÖVETSÉGÉNEK LAPJA

Az új rabbi és rabbihelyettes beszél terveiről (5. old.)

„Vonzani kell a fiatalokat”

Rabbit és rabbihelyettest avattak az ORZSE-n

Izgatott zsongás előzi meg az avatóünnepséget. Az ORZSE zsinagógájában összegyűltek a hívők, a rokonok, barátok, ismerősök, diáktársak, a tanárok. A karzaton már elhelyezkedett a Goldmark Kórus, ezúttal orgona is van. „Hálleluja!” – csendül fel a zsoltár örömszava. „Dicsérjétek az Örökkévalót!” A Mindenhatót, aki elsegítette eddig a napig Szerdócz Ervint és Fináli Gábort, az új rabbit és az új rabbihelyettest.

A kórus hangjai mintha az égig érnének. Méltóságteljesen vonul be a

Kardos Péter Isten áldását kéri az avatottakra

(Fotók: MTI/Kallos Bea, Breuer Péter)

két padsor között a kis menet: *Schöner Alfréd* rektor-főrabbi a fekete rabbipalástban, s most már *Szerdócz* Ervin is ugyanígy öltözve, a szintén fekete palástos *Fináli Gábor, Kardos Péter* főrabbi és *Tóth Emil* főkántor. Szinte ragyognak a fekete ruhák.

Örülök, hogy a vizsgabizottság elnökeként és nem rabbiként szólhatok – kezdi ünnepi beszédét Kardos Péter. *Merthogy hosszú évek óta közösség élén álltok, így nem kell tanácsot adnom hivatástok gyakorlásához. A zsidó vallásban jelentős szám a 7-es és annak kerek szorzatai: mintha kabbalaszámok lennének. Csak közhelyeket tudnék sorolni, ha arról szólnék, milyen szimbolikus, hogy a magyar zsidóság elpusztításának szándéka utáni 70. évben rabbit avatnak e falak között. De ez a 70. évforduló új feladatot is jelent munkátokban. A túlélők egyre kevesebben vannak, megjelennek azonban a fiatalok. A harmadik, negyedik generációsok, ami egyúttal megváltoztatja a holokausztoz való viszonyt. A soá lassan átmegy a mártír-istentiszteletek és a mázkirok világába.*

Tanulságul két magyar vallási tekintélyt idézek. Egyikük a leglátogatottabb zsinagóga vezetője volt, és egy alkalommal olyan brit mila szertartást végzett, amelyet a Síp utcai rabbiság egyetlen tagja sem vállalt. Nem arról van szó, hogy valami óriási halachikus probléma lett volna, nevezzük a mai nyelven „neccesnek”. Amikor megkérdezték tőle, ő miért teszi meg, azt válaszolta, ha visszautasítja a felkérést, 100–120 embert taszít el a zsidóságtól, de ha vállalja, 200-at nyer meg. Őt úgy hívták, hogy Scheiber Sándor. Másfél évtizeddel ezelőtt egy rabbiavatáson egy másik tudós pedig így figyelmeztette jövendő kollégáit: „Ne legyetek a vallás csendőrei!” Őt úgy hívják, hogy Schweitzer József. Ma ez a legfontosabb: vonzani a fiatalokat.

Ezt követően Kardos Péter a Szentírás szavait idézve, mint mondotta, összegezte az elmondottakat: *„A papnak ajkai őrizzék a tudást, a tanítást az ő szájából várják, mert az Örökkévaló, a Seregek Urának küldötte ő.”*

Tanítással, a Pirké Ávot egyik misnájával bocsátja útra a két tanítványt Schöner Alfréd rektor-főrabbi. Eszerint tíz dolgot teremtett a Mindenható, és adta őket a világnak. Schöner hármat emel ki közülük: a héber betűt, az Írást és a kőtáblákat. A héber betűnek korunkban, a 21. században, amikor elharapózott a tudatlanság, különösen nagy a jelentősége. A chászid legenda szerint az egyszerű hitsorsosok csak az alefbétet ismerték, de elküldték a betűket a Mindenhatónak, aki összerakta, megértette azokat, és általuk az imákat.

A marokkói rabbi módszere, meséli a rektor, szintén nagyon hatásos. Belevésték a betűket a palatáblákba, a mélyedésekbe pedig mézet csepegtettek. A gyerekek kezét odaérintve édesítették meg számukra a tanulást. Nem véletlen, hogy a marokkói zsidók mindenhol a világon tudnak héberül olvasni.

A második az Írás, a Tan. Ha tönkremegy egy héber szöveg, a zsidó hagyomány szerint elrejtik, genizába rakják, mert védik a textust. A két kőtábla pedig nagy szimbólum – kétszeresen is, hiszen kétszer jött le velük Mózes a Szinájról. Az elsőket összetörte, aztán az épeket az összezúzottakkal együtt szintén lehozta. Az épek figyelmeztetik a két avatandót, hogy vigyázzanak a Törvényre, egyikük Újpesten, másikuk Dél-Pesten, ahol szolgálnak. A töröttek a tragikus múltra mutatnak vissza, arra, hogy emlékezni és emlékeztetni kell. „Gyakoroljátok a szeretetet, egész életetekben járjatok alázatosan, a Mindenható Isten tanítása szerint” – így Schöner főrabbi.

„Áldott légy Te, Örökkévaló Istenünk, a Világ Királya, aki életben hagyott, megtartott, és engedte megélni a mai napot!” – kezdi beszédét Szerdócz Ervin, az új rabbi. Élete kiemelkedő napjának nevezi a mait. A liturgiai év híres imáját idézi: *„Én, az érdemtelen, remegve és félve állok az Örökkévaló és Önök előtt. (...) Nem tudom, mivel, nem tudom, hogyan érdemeltem ki sorsomtól, hogy eljutottam ide. Nincsenek különleges érdemeim. Nincsen különleges tehetségem. Nem hallottam és nem ért el hozzám a kiválasztottság, az elhivatottság hangja. Az »élő látás kútjának« vizéből sem ittam. Ami még fájóbb, már nem vagyok fiatal. De megvan bennem a képesség, ami éveim száma fölé emel: tudok álmodni!*

Álmodó vagyok, mint József, és álmaim nem hagytak el akkor sem, mikor életem mélypontra jutott. Gödörbe kerültem. De: amint olvassuk a zsoltárban, »Szemeimet a magasságokba emelem, honnan jöhet segítségem?« A gödör kilátása-egyedül az ég. Megragadtam a kilátást, és az égbe tekintettem. »Nem vagyok próféta, prófétának fia sem vagyok.« De tovább álmodom, mint József, kinek nevét viselem. (...) Mindent elkövetek, hogy közösségem tanítója és jó pásztora legyek.”

Szerdócz Ervin elérzékenyülve mond köszönetet a családjának és minden tanárának, valamint a rabbiknak, akik végig segítették, hogy megtalálja a hivatását. *„Nem lesz gőgös szívem, szemeim nem lesznek nagyravágyóak* – hangzik el a fogadalom. – *A zsoltár szavai mindig szemem előtt lesznek: »Nem törekszem nagyra, és nem törekszem számomra elérhetetlenre.« Önök a tanúim fogadalmamra: az idő alatt, mely még megadatik nekem, mindent elkövetek, hogy jó pásztora legyek közösségemnek. Hogy tanuljak és tanítsak, és jó rabbiként szolgáljam közösségem, szolgáljam népem.”*

Schöner Alfréd avatóbeszédet mond

A szertartás hagyományai szerint Fináli Gábor héberül mondja el beszédét, megköszönve támogatói iránta való jóindulatát. Ezután Kardos Péter, majd Schöner Alfréd megáldja az új szellemi vezetőket. Kezüket a fejükre téve mondják el egymás után: „Az Örökkévaló áldjon és őrizzen meg benneteket, sugároztassa felétek orcáját, legyen kegyes hozzátok, adjon néktek és mindannyiunknak békét, családotoknak, közösségünknek és az egész világnak.”

Tóth Emil főkántor éneke magasztos, az ünnephez illő. Befejezésként a magyar és az izraeli himnusz után az Örömóda csendül fel, majd a vastaps. Mindenki lelkesen harsogja a dallamos, vidám gratulációt: „Szimen tov, mázel tov!”

R. V.

Kunos Péter a Mazsihisz új ügyvezető igazgatója

Heisler András gratulál Kunos Péternek

Kunos Pétert, a BZSH számvizsgáló bizottságának elnökét választották a Mazsihisz ügyvezető igazgatójává a testület közgyűlésén.

A másik jelölt *Schwezoff Dávid* volt, akit az elmúlt héten a BZSH ügyvezető igazgatójává választottak. Kunos Péter 45 voksot kapott, Schwezoff Dávidra 40-en szavaztak, három szavazat érvénytelen volt.

Heisler András, a Mazsihisz elnöke az ülés után az újságírókat arról tájékoztatta, hogy Kunost a ciklus végéig, vagyis nyolc-tíz hónapra választották meg. Kérdésre elmondta, hogy a közgyűlésen szóba került Schwezoff Dávid múltja.

Kunos Péter a maga múltjára való utalással kapcsolatban azt mondta: csaknem húsz éve ítélték el, az elmarasztaló döntés ellen nem volt fellebbezési lehetősége, ezt azóta orvosolta a jogrend, és több mint tíz éve mentesült a büntetett előélet hátrányos következménye alól. Az Agrobank elnökeként alkalmazott hitelbiztosítási rendszert ma már tanítják az egyetemeken, így ezeket felemlegetni nem aktuális és nem is elegáns – tette hozzá. Elmondta még, hogy a számvizsgáló bizottság tagjaként rálátása van a BZSH-ra és a Mazsihisz tevékenységére, és ilyen minőségében az elmúlt években több építő javaslatot is tett, amelyek megvalósítására most lehetősége nyílik, együttműködve a Mazsihisz vezetőségével és a BZSH közelmúltban megválasztott ügyvezetőjével.

Heisler András is fontosnak tartotta kiemelni, hogy Kunos Péter jogilag is mentesült minden következmény alól, a Mazsihisz elnöke is hangsúlyozta, hogy a Kunos Péter által alkalmazott biztosítékrendszert már egyetemen tanítják.

Tordai Péter, a BZSH elnöke ugyancsak kérdésre elmondta: a hitközség vezetőségéhez nem érkezett olyan kezdeményezés, hogy Schwezoff Dávidot múltja miatt visszahívják a tisztségéből. Teljes értékű zsidó embernek tartják, és amíg nem tanúsít olyan viselkedést, amely nem méltó a közösséghez, nem kezdeményezik a leváltását – mondta Tordai Péter.

(Mazsihisz, MTI)

Schwezoff Dávidot választották meg a BZSH ügyvezetőjének

A tisztségért négy jelölt indult: *Schwezoff Dávid* mellett *Grósz Andor,* a kecskeméti hitközség elnöke, *Horváth József,* a lágymányosi zsinagóga elnöke és *Kunos Péter,* a BZSH számvizsgáló bizottságának elnöke, az Agrobank volt vezetője.

A közgyűlésen Schwezoff Dávid közgazdászt, a nemzetközi kapcsolatok szakértőjét végül a második körben választották meg ügyvezető igazgatóvá: ő 27 szavazatot kapott, míg Kunos Péterre 24-en voksoltak.

Schwezoff Dávid, aki az európai kántorszövetség vezetőségi tagja és a nemzetközi rabbitársaság tagja, beszédében úgy vélekedett, hogy korszakváltás előtt áll a Hitközség, ám ennek során támaszkodni kell az elődök által elért eredményekre is.

Kiemelte, hogy a precíz gazdálkodás mellett gondoskodni kell a zsidó ifjúsági intézmények, iskolák

(Fotó: MTI/Kallos Bea)

fejlesztéséről, és a hitélet erősítése keretében meg kell szólítani azokat, akik nem gyakorolják vallásukat.

A közgyűlésen heves vita alakult ki arról, hogy a választási ciklus végéig, vagyis csupán nyolc hónapra, vagy az elkövetkezendő négy évre kapjon mandátumot az új ügyvezető igazgató. Végül titkos szavazással úgy döntöttek a küldöttek, hogy négyéves időtartamra bízzák meg a tisztségviselőt.

MTI

9 770133 350099 14013

Mártír-istentiszteletek 2. 70

Balassagyarmaton

„Azért kell emlékezni és emlékeztetni, hogy soha többé ilyen borzalom ne ismétlődhessen meg egyetlen embertársunkkal sem” – ez volt a fő gondolata a holokauszt hetvenedik évfordulója alkalmából a város izraelita temetőjében rendezett megemlékezésnek.

A vasárnap délelőtti eseményen előbb középiskolás diákok sorolták fel azoknak a balassagyarmati és környékbeli zsidó gyerekeknek a neveit, akiket hetven évvel ezelőtt elhurcoltak, és elégettek a haláltáborokban. Ezután *Bauer József* hitközségi elnök mondott beszédet. Felidézte azt az időszakot, amikor a köztiszteletben álló gyarmati zsidóságot előbb gettóba kényszerítették, majd 1944 júniusában Auschwitzba és Birkenauba hurcolták. A Miskolcról érkezett csendőrök a Kossuth utca 15. szám alatt kegyetlenül vallatták őket, hogy megtudják, hol őrzik a vagyonukat. Aztán a gettóból a nyírjesi pajtákba hurcolták az embereket. A barbárságra jellemző, hogy a gyermekét ott, a szörnyű körülmények között megszülő édesanyát sem kímélték: június 11-én és 12-én a többiekkel együtt több „transzporttal” marhavagonokba rakták, és megindultak a szerelvények a haláltáborok felé. A hatezer emberből pedig csak mintegy százharmincan térhettek vissza élve. Bauer József *Áder János* köztársasági elnöktől kölcsönzött egy mondatot: nem csupán az emberhez méltó élet, de az emberhez méltó halál sem adatott meg nekik. Pedig a zsidóság sokat tett a hazáért: harcoltak az első világháború frontjain, élénkítették a gazdaságot, hűséges magyarok voltak. A város kereskedő- és iparosrétegének zömét ők alkották, és nem véletlen, hogy szombatonként szinte kiürült a főutca: a boltok mind bezártak. Hozzátette: Balassagyarmat máig nem heverte ki a helyi zsidóság kiirtásával okozott sokkot.

Schwezoff Dávid kántor éneke után *Deutsch Péter* rabbi kiemelte, a hetven évvel ezelőtti borzalmakat nem lehet más szóval érzékeltetni: tömegirtás volt. A holokauszt máig fájó sebeket tép fel, és a szörnyűségeket soha nem lehet, de nem is szabad elfelejteni.

Az eseményt követően a Hunyadi utcában lévő Ipoly-menti Zsidó Gyűjtemény- és Kiállítóteremben Az Élet Menete Alapítvány „Elhurcolt életek” című vándorkiállítása nyílt meg, amelyet *Gordon Gábor,* az alapítvány elnöke ajánlott az érdeklődők figyelmébe.

Hegedűs Henrik/Ipoly-menti Panoráma

Szegeden

az ünnepségek előestéjén a polgármesteri hivatal udvarán elhelyezett színpadon az Akropolisz Táncszínház együttese Radnóti útja címmel táncoratóriumot mutatott be közel másfél száz néző előtt. Az eseményt két belvárosi önkormányzati képviselő (KDNP és MSZP), illetve a hitközség elnöke szponzorálta.

A holokauszttúlélőket marcangoló önvád rosszabb, mint maga a gyűlölködés vagy éppen a pusztulás – hangzott el a hajdani téglagyári gettó bejáratánál, ahol az elhurcoltakra emlékeztek. A zsidóság több mint 260 éve van jelent a városban. A közösség első bélyegzője 1781-et rögzíti. Szerepvállalásuk hatással volt a nagy árvíz utáni újjáépítésre, a palotás Szeged kialakulására, a kereskedelem fejlődésére, a tudományra, a kultúra gazdagodására, a polgárosodásra. Értéket adtak szülőhelyüknek, az utókornak, az utódoknak. Voltak, akik zsidó magyarként, mások magyar zsidóként – hangsúlyozta *Lednitzky András* az egykori téglagyári gettónál felállított emlékoszlopnál. A hitközség elnöke, Izrael állam tiszteletbeli konzulja elmondta, ma mintegy ötszázan gazdagítják a város lakosságát, pedig egykor Szeged zsidósága meghaladta a nyolcezres lélekszámot.

Polner Eörs, a kormányhivatal főigazgatója hangsúlyozta: ártatlan emberek milliói vesztek oda a fajelméleti ideológia miatt. Ma is megdöbbentő belegondolni, hogy a náci németek parancsszavára egyenesen a koncentrációs táborokba küldték a korábbi jó szomszédot vagy a gyerek játszópajtását. Polner beszédében kitért arra is, hogy 1944 nyarán Dél-Magyarországról mintegy harmincezer zsidót hurcoltak el, akkor a szegedi gettóba 8617 zsidót koncentráltak, akik közül négyezren szegedi lakosok voltak.

Harmadjára járt a Cserzy Mihály utcában *Drucker Tibor* holokauszttúlélő, akinek nem csupán számokat jelentenek a hetven évvel ezelőtti események, hanem édesanyjának, testvérének és a barátoknak a nevét és arcát. „Jómagam 16 éves voltam, a Gestapónak azt mondták akkor, amikor Bácstopolyára vittek, hogy én voltam a legfiatalabb fogoly. Túléltem. Túléltem, de nagyon nehéz volt a túlélés, és önváddal küszködök. Bennem azóta is naponta felmerül, hogy miért én? Miért én maradtam meg a családból? Mi volt az oka annak, hogy én túléltem, és a kistestvérem, akiről azt mondták, hogy nagyon tehetséges volt, ő elpusztult kilencévesen. Ez az önvád, ami kínoz bennünket, rosszabb, mint maga a gyűlölködés, mint maga a pusztulás” – fogalmazott Drucker Tibor.

A megemlékezés végén koszorúkat helyeztek el az emlékoszlopnál (a koszorúzók: Szeged, Mórahalom önkormányzata, a kormányhivatal főigazgatója, az MSZP, a Fidesz, a KDNP, a DK, az Együtt-PM szegedi elnökei, a MEASZ, az 1956-os Szövetség, a hitközség, Izrael Tiszteletbeli Konzulátusa és a Szegedi Magyar–Izraeli Baráti Társaság), majd a jelenlévők kádist mondtak.

„Nem némán fejet hajtani, hanem kiáltani kell”

A megemlékezés következő állomásaként az Új Zsinagógában tartott gyászistentiszteletet *Markovics Zsolt* főrabbi. A rendezvényen megjelent *Botka László* polgármester, *Szabó Sándor* országgyűlési képviselő (MSZP), *Kiss-Rigó László* szeged-csanádi megyés püspök, Polner Eörs kormányhivatali főigazgató, *Kovács Zsolt* igazgató, *Fülöp Ferenc* akadémikus (MTA SZAB elnök), *Homoki-Nagy Mária,* az SZTE rektorhelyettese, több önkormányzati képviselő, holokauszttúlélő és leszármazottaik, valamint külföldről s az ország más városaiból érkezett hajdani szegediek.

„Mi tisztában vagyunk azzal, hogy nem a zsidóságnak kell az emlékeit megőrizni, a saját értékei megőrzésének fontosságát hangsúlyozni, hanem a társadalomnak kell elfogadnia azt” – fogalmazott Lednitzky András megnyitójában. Ezt követően Botka László polgármester, illetve Kiss-Rigó László, a Szeged-Csanádi Egyházmegye püspöke szólt a publikumhoz.

„Egy teljes emberöltő eltelte után joggal bizakodunk abban, hogy generációnk immár megérett arra, hogy néma főhajtással emlékezzen meg. Sajnos ez nem így van. Nagyon messze vagyunk attól, hogy némák maradhassunk” – mondta Botka László. Kitért rá, hogy vannak, akik Horthy kormányzó szobrával próbálnák teleszórni a közterületet. Vannak országvezetők, akik a nyilas vezető hamvaival házalnak, méltatlan módon, egy szomszédos országban. Vannak, akik gyermekeink kötelező oktatásának részévé kívánják tenni rasszista szerzők műveit, és vannak, akik szégyentelenül arra veszik a bátorságot, hogy listázzák az embereket származásuk szerint. Sőt vannak olyanok, akik a főváros közepén emelnének cinikus, önfelmentő és történelemhamisító szobrot az érintettek és minden jóérzésű ember tiltakozása ellenére. Ez az a perc, amikor nem némán fejet hajtani, hanem igenis kiáltani kell!” – foglalt állást a polgármester. Szegednek szembe kell néznie azzal, hogy hetven évvel ezelőtt – néhány kivételes személyiségtől eltekintve – csendben nézte végig az eseményeket.

Kiss-Rigó László kiemelte a Biblia 70-es számot magukban foglaló részeit, ezek gazdagságát. Hozzátette ugyanakkor, hogy a Szentírás sem tartalmaz olyan tragédiát, mint ami a vasárnapi gyászistentisztelet alapját adja. Úgy fogalmazott, az emberek nem felejtik el a holokauszt alatt történteket, és nem is szabad elfelejteniük. Mindemellett az emlékezés önmagában nem elég, ahogyan a tudomány és a demokrácia fejlődése sem nyújthat garanciát arra, hogy a jövőben nem történik hasonló szörnyűség.

Markovics Zsolt a gyászistentisztelet során többször kifejtette, hetven év elég lett volna szembenézni a tragédiával, ez mégsem történt meg. „Hogyan lehetne felejteni, ha emlékezni sem lehet?” – tette fel a kérdést, arra utalva, sokan tagadják a holokauszt valódiságát, csorbítják annak súlyát. Felhívta a jelenlévők figyelmét, nemcsak emlékezni, de tisztán és kertelés nélkül emlékeztetni gyűltek össze. Mindez már nem a zsidók ügye, hanem az egész magyarságé.

A holokauszt-emlékünnepség a mártíremléktáblánál közös kádis mondásával zárult, majd Markovics Zsolt főrabbi, Botka László polgármester, Polner Eörs kormányhivatali főigazgató, Kiss-Rigó László megyés püspök és Lednitzky András hitközségelnök koszorút, illetve kavicsot helyezett el. A visszaemlékezésen Fekete László főkántor zsoltárdallamait hallhatták a résztvevők, de a koszorúzáson a Szeged Városi Fúvószenekar is közreműködött. A nap folyamán fiatalok körbejárták a botlatóköveket is, emlékezve a tragikus körülmények között eltávozott zsidókra.

L. A.

Székesfehérváron

először a vasúti pályaudvaron lévő emléktáblánál idézték fel a mintegy 3000 elhurcolt emlékét. Ezt követően a temető mártírcsarnokában *Neubart István* elnök köszöntője után *Cser-Palkovics András* polgármester beszédében kiemelte: a szörnyű események a városunkat sem kerülték el, a vagonok nemcsak zsidó honfitársainkat, hanem lelkünk jobbik felét és önbecsülésünk egy részét is magukkal vitték. *Mordechay Waller,* Izrael állam konzulja a toleranciáról, egymás kultúrájának jobb megismeréséről és befogadásáról beszélt, hogy ne történhessen meg soha többé ilyen tragédia. *Vencel György* kántor gyászéneke után *Darvas István* rabbi arra hívta fel a figyelmet, hogy a 70 évvel ezelőtt történtek nem előzmények nélkül valók. A magyar állam lelkesen asszisztált a nácik terveihez. A hősök nevét is csak azért ismerjük, mert kevesen voltak. A megemlékezés közös kádis imával ért véget.

(folytatjuk)

MEMENTO
Tisztán emlékezünk
Támogasson!
Számlaszám:
11707024-20386324
www.memento70.hu

Támogatóink:
Nemzeti Kulturális Alap
MAZSÖK

Jeruzsálemben tárgyalt Heisler András

Az európai országokban tapasztalható zsidóellenes jelenségekkel és az Izrael elleni gazdasági bojkottal kapcsolatos teendőkkel foglalkozó értekezleten vett részt Jeruzsálemben Heisler András, a Mazsihisz elnöke, aki erről telefonon tájékoztatta az MTI-t.

Heisler András az izraeli külügyminisztérium meghívására érkezett Jeruzsálembe, s a Mazsihisz képviseletében a nagy és jelentős európai zsidó közösségek, szervezetek többi vezetőjével együtt vitatta meg a kétnapos konferencián a kontinens zsidóságának legfontosabb kérdéseit.

Az izraeli külügyminisztérium nagy jelentőséget tulajdonított az eseménynek, amit jelez, hogy azon megjelent *Avigdor Liberman* külügyminiszter, és fogadta a résztvevőket *Benjámin Netanjahu* miniszterelnök. A találkozó vendégeit a politikusok mellett a jeruzsálemi főpolgármester is fogadta, s bemutatta a város keleti, arab és nyugati, zsidók lakta részének hétköznapjait és együttélését.

A kormányfői találkozón néhány mondat erejéig lehetőség nyílt személyes beszélgetésre is, ahol Netanjahu jelezte a magyar vezetőknek, hogy figyelemmel követi az itteni eseményeket, és a Mazsihisznek erőt kívánt munkájához. Netanjahu már két levelet írt *Orbán Viktor* magyar miniszterelnöknek a magyarországi emlékezetpolitikával kapcsolatban, a másodikat az izraeli idegenforgalmi miniszter adta át legutóbbi budapesti látogatásán. Heisler András a konferencián megtartott előadásában a magyar helyzet kettősségéről szólt: a magyar kormány és Izrael gazdasági és kulturális kapcsolatai rendkívül jók, a nemzetközi területeken Budapest támogatja Jeruzsálem törekvéseit, gyakran Izrael mellett szavaz a diplomáciai fórumokon, ugyanakkor a Mazsihisz szerint hibás a magyarországi emlékezetpolitikai gyakorlat, vagyis a hetvenéves évfordulóval kapcsolatban a holokausztnak és az akkori magyar kormány a vészkorszakban viselt felelősségének a megítélése.

Ezt a szervezet a magyar kormánynak is jelezte, s ennek megváltoztatása a céljuk. Heisler beszédében hangsúlyozta, hogy a magyar kormány nem antiszemita, s a Mazsihisz abban érdekelt, hogy a kormánnyal tárgyalások útján tisztázzák eltérő nézeteiket. A Mazsihisz helyzetértékelését a konferencián megértéssel és támogatással fogadták, megígérték, hogy továbbra is figyelemmel kísérik a magyar történéseket, és üdvözölték, hogy a Mazsihisz hazai és nemzetközi porondon is következetesen kiáll értékei mellett – mondta el Heisler András az MTI-nek.

Emlékműavatás Dunaszerdahelyen

Feldmár Tibor elnök a mikrofonnál

A temetőben 500-nál több résztvevő hallgatta végig a holokauszt 70. évfordulójára emlékezőket: a város polgármesterét, Szlovákia izraeli nagykövetét, a református egyház küldöttét, a Szlozsihisz elnökét, a dunaszerdahelyi hitközség elnökét, egy holokausztáldozat izraeli unokáját és Szigeti László írót, könyvkiadót. A monumentális emlékművön a 2750 mártír és a felállításhoz támogatást nyújtó szponzorok neve szerepel. A rendezvény ének-zenei részeit egy közismert együttes adta elő. A valamikori Dunaszerdahelyet zsidó többségű lakossága miatt Kis Jeruzsálemnek is nevezték, de mára a város zsidósága csupán töredéke az 1944 előttinek. Példaképül szolgálhat, hogy a kis létszámú közösség képes volt a mai kornak megfelelő emlékmű létrehozására és a megemlékezés magas színvonalú megszervezésére.

Körzeti kitekintő

Szeged

A holokauszt 70. évfordulója alkalmából az önkormányzat, a hitközség, a Szegedi Írók Társasága és a Dugonics Társaság könyvbemutatót tartott a Polgármesteri Hivatal Dísztermében. A rendezvény keretében *Péter László* irodalomtörténész, egyetemi tanár mutatta be a Könyvhéten megjelent „Képek a szegedi zsidóság múltjából” c. kötetét. A közel másfél száz érdeklődő a műből 24 nagy hírű szegedi zsidót ismerhetett meg, de rövid esszék keretében a szerző kitért a Löwök életére, jeles hitközségelnökök tevékenységére, a több mint 250 éves szegedi zsidóság tevékenységére, a temetőre és előadóművészekre is. A könyvbemutatóhoz *Lednitzky András* elnök fűzött kiegészítést azokról a személyiségekről, akik egy későbbi kötet alanyai lehetnek, s megköszönte a szerző kutatómunkáját.

* * *

A Magyarországi Evangéliumi Testvérközösség Gyülekezete és a Szegedi Wesley János Általános és Középiskola diákjai a Nagyállomáson elhelyezett, az Auschwitzba és Ausztriába induló szerelvényekre és a közel 2900 elpusztított helybéli zsidóra emlékező táblánál koszorúzást tartott, majd a jelenlévők kádist mondtak.

L. A.

Szolnokon Berman Dávid elnök, Róna Tamás rabbi, valamint a túlélők új emlékművet avattak a 70. évforduló alkalmából, majd megkoszorúzták a cukorgyári emléktáblát.

Izrael léte jelenti a nácizmus feletti igazi győzelmet

Heisler András beszéde Bonyhádon

Gilad Shaar, 16 éves, fejbe lőtték. Naftali Frenkel, 16 éves, fejbe lőtték. Eyal Yifrach, 19 éves, fejbe lőtték.

Nem a holokauszt 70 évvel ezelőtti gyermekáldozatainak nevét soroltam! Az elvakult gyűlölet, a terrorizmus vétlen gyermekáldozatainak neveit kell most, 2014 nyarán újra megtanulnunk!

Nincsenek szavak! Nincsenek szavak, amelyek vigasztalást nyújthatnak a szülőknek! Nincsenek szavak, amelyek megmagyarázhatnák ennek a gyilkosságnak az okát!

Nincsenek szavak, amelyek megfogalmazhatnák, milyen büntetést érdemelnek az elkövetők! Csak a remény élhet a lelkünkben, hogy egyszer megnyugvást találnak a gyermekeiket elvesztett szülők, s reménykedhetünk, hogy a világ előítélettől mentesen fogja kezelni a zsidó népet és Izrael országát egyaránt! Legyen számukra könnyű a föld!

Hölgyeim és Uraim! A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége országszerte megemlékezik a holokauszt hetvenedik évfordulójáról. Ahogy a vonatok elindultak Auschwitzba, előbb a kelet-magyarországi régiókból, aztán tovább, egész Szombathelyig vagy Sopronig, ugyanabban az ütemben emlékezünk elpusztított testvéreinkre. Mindazokra, akiknek azért kellett meghalniuk, mert zsidó vallásúnak születtek. Esetleg románnak. A Mazsihisz elnökeként szinte minden héten egy-egy megemlékező beszédet kell mondanom, sőt van, hogy többet is – nehéz kötelesség. Azt azonban álmomban sem gondoltam, hogy tegnap meggyilkolt gyermekáldozatok nevét kelljen felsorolnom egy holokausztmegemlékezés kapcsán. Nem gondoltam, mert nem gondolhattam. Józan ésszel nem felfogható.

Vajon hogyan jut el az emberiség időről időre egymás kiirtásának gondolatáig? Vajon milyen logika vezetett el hatmillió ember módszeres elpusztításához? Vajon miért asszisztáltak a korábban felvilágosultnak hitt tömegek ehhez a borzalomhoz? Előbb Németországban, később szerte Európában, s a világégés végén valami különös dühvel és hatékonysággal itt, Magyarországon is.

Berlinben jártam. Egy fantasztikus emlékmű segített nekem e kérdés megválaszolásában. Berlin szívében, közvetlenül a Reichstag szomszédságában, egy Erzsébet térnyi hatalmas területen építették meg a világ talán legmegrázóbb holokauszt-emlékművét. Sima betonkockák, síremlék méretűek. Egymás mellett, szinte azonos magasságban, egyenletesen fedik be a teret. Köztük, akár a sírkertekben, sétálni lehet. Az utak azonban itt nem vízszintesek – enyhén lejtenek. De észrevétlenül, szinte alattomosan, alig néhány fokkal. A sírkövek közé besétálsz, haladsz gyanútlanul a múlttal, s egyszerre csak azt veszed észre, hogy körülötted a sírkövek átváltoztak négy-öt méteres betontömbökké. Hirtelen föléd magasodnak. Elsötétítik a napot, embertelen méreteikkel ránehezednek a gyanútlanul közibük gyaloglókra, s reménytelenséggel töltik el a lelkeket. Egy emlékmű, melyet nem kell senkinek megmagyaráznia. Nincs felirata. Aki ott halad el, mégis megérzi annak üzenetét. Megérzi, hogy a nácizmus szinte észrevétlenül volt képes megrontani egy egész nemzet gondolkodását. Észrevétlenül jutottak el Európa legdemokratikusabban szerveződő társadalmától egy, a történelemben példátlan diktatúráig.

Gyűlölettel kikövezett út ez. S az emlékmű szavak nélkül, felirat nélkül hordozza saját üzenetét. Soha többé gyűlöletet! Majd néhány évtizeddel később szerbek és horvátok ölik egymást a szomszédban. Európában a koncentrációs táborok képeit idéző, de kortárs felvételek, a távoli Ruandában százezreket gyilkolnak le, s most a három gyerek. Az emberiség úgy látszik, képtelen a tanulásra. Vagy mégis?

Magyarország emlékezik. Emlékművek emeltetnek, konferenciák szerveződnek, tanárok és diákok látogatnak Auschwitzba, tanulmányi vagy rajzversenyeket rendeznek iskolákban, roma közösségekben egyaránt. S közben meg vitatkozunk. Van, hogy a zsidó szervezetek egymással, van, hogy a kormánnyal. Az akkori Magyarország felelősségét firtatjuk vagy kérdőjelezzük meg.

Egy zsidó gyerektáborból jövök. Fővárosi és vidéki zsidók gyermekei ismerkednek háromezer éves tradícióinkkal, a zsidó vallás szokásaival, Izrael országával, s közösségünk sokszor különösnek tűnő szokásaival. Gyerekek és fiatalok zsibongása hallatszik szerte a Kiskunságon, ismerkednek a kósersággal, tanulják a tórát, tfilint légolnak – tudják, amit a reggeli ima során magukra tekernek a zsidók.

Megtalálni véltük a választ a holokausztra? Halottaink emlékét, az elégetett imakönyvek betűit újraformáljuk. Vagy megtalálni véljük a választ abban is, ami mindnyájunk számára oly sokat jelent: Izrael Államának léte ugyanis fontos üzenet. Igazi üzenet ez akkor is, ha akár még az itt jelen lévők is különbözőképpen értelmezik azt. Lehet, hogy mást gondolnak róla a zsidók és mást a keresztények. Egy tekintetben azonban úgy vélem, mindnyájan egyformán gondolkodunk. Izrael mindnyájunk számára az öröm üzenetét jelenti.

A táborozó zsidó fiatalok tucatjai és Izrael Államának léte jelenti a nácizmus feletti igazi győzelmet. Elmondhatjuk: az ördögi terv nem sikerült, a remény pedig örök! Ám Jiszráél cháj!

Köszönöm figyelmüket.

Háboru és holokauszt 70

A nyertes novella

A háboru és a holokauszt rengeteg ember életét vette el. Civilek lettek áldozatai a harcoknak, katonák estek el az ütközetekben, de ami engem érint, azok a zsidók, akik egy téves ideológia és a gyűlölet áldozatai lettek.

Az egész családomat mélyen megérinti, de a nagypapámat szomorúsággal tölti el a holokauszt tudata. Bár ő a háboru után született, látta a szülein a borzalmak nyomát, amit soha nem tudtak kiheverni. Ő mesélte el nekem anyukája történetét, aki túlélte a háboru szörnyűségeit.

Stern Erzsébet 1928-ban született. 2 éves korában, 1930-ban költözött családjával Bodrogkeresztúrra, amikor előző falujuk, Ököritófülpös leégett. Rokonok fogadták be a 7 fős családot.

Egy hosszú parasztházban laktak együtt, szerencsére nem idegenekkel, hanem családtagokkal. A faluban nagyon sok rokona lakott a dédnagymamámnak mind apai, mind anyai ágon. Körülbelül 50–55 személy. Mindenben segítettek egymásnak, amiben csak tudtak, így sikerült egy új életet kezdeni a tűzvész után.

Volt két közös vállalkozásuk. Egy szatócsboltja és egy mészárszéke volt a családnak, amit két részre osztottak. Volt a kóser és a nem kóser rész, így fent tudták tartani magukat, nem ment kárba semmi. A zsidó vallás szerint az állatok hátsó felét nem szabad felhasználni, ezért az a nem kóser hentesüzletbe került. A két üzlet a falu két végében volt.

A kóser üzlet jól ment, mert azon a részen rengeteg vallásos zsidó család élt.

Erzsébet apja, Stern Jenő is hozzájárult a család fenntartásához. A Weiss Manfréd-gyárban dolgozott mint gépkereskedő 1943-ig.

Bodrogkeresztúron már 1939-ben elkezdték behívni a zsidókat munkaszolgálatra. Jenőnek is évente 3 hónapra – később hosszabb időre – kellett elmennie a közeli kőbányába. Ekkor még tudott mellette dolgozni, de 1943-ban teljes munkaszolgálatra hívták be, ahonnan már nem tért vissza. A család egyik barátja mesélte el a háboru után Erzsébetnek, hogy Kőszegnél lőtték le, ahol a bakancsa feltörte a lábát, és lehajolt, hogy megigazítsa.

A hentesüzletben sokszor hitelre adtak el húst a környékbelieknek, akik épp nem tudtak fizetni. Nem nézték, hogy zsidó-e vagy sem az illető. Kölcsönt is többször adtak, de soha nem kamatra.

A kedvességet nem kapták vissza. 1943–44-ben kezdték el elvenni az üzleteket, és sem akkor, sem amikor megkezdődött a zsidók deportálása, nem próbált meg rajtuk segíteni senki, inkább feljelentették őket, hogy a tartozásokat ne kelljen visszafizetni, és a zsidók vagyona az ő kezükbe kerüljön.

Bodrogkeresztúrról 1944-ben vittek minden zsidót a sátoraljaújhelyi gettóba, majd onnan a férfiakat munkaszolgálatra, a nőket Auschwitzba deportálták. Ekkor Erzsébet 14, míg a legfiatalabb testvére 1 éves volt. Mindenüket otthon kellett hagyniuk, csupán egy kis poggyászt vihettek magukkal. A családot több napon keresztül, vonaton, marhavagonokba zárva vitték Auschwitzba.

A koncentrációs táborba érkezve, néhányan a már ott lévő zsidók közül segítettek átjutni a dédnagymamámnak az első szelekción. Megcsipkedték az arcát, hogy egészségesebbnek, idősebbnek nézzen ki, így munkaképesnek nyilvánították, nem elgázosításra vitték, hanem dolgoztatták. Ekkor látta utoljára testvéreit, anyukáját, akiket egyből a gázkamrákba küldtek.

Auschwitzban – bár csak egy hónapot töltött ott – minden nap rettegéssel indult. Reggel appelt tartottak, amikor Mengele megtizedelte a zsidókat, és kiválogatták a gyengéket.

Még 1944-ben egy észak-németországi hadiüzembe vitték dolgozni. Ott volt egészen addig, amíg az amerikaiak fel nem szabadították 1945-ben.

Egy amerikai parancsnok felajánlotta az ekkor 16 éves lánynak, hogy elviszi magával, és befogadja lányának. Erzsébet nem ment vele, mert meg akarta keresni a családját. Ekkor még hitt benne, hogy ők is túlélték.

Amikor hazament, elborzadva látta, hogy mindent elvittek, teljesen kifosztották a házukat, még az ajtófélfa is hiányzott. Nem tudott mit tenni, elment a Vöröskereszthez. Ők segítettek neki megtalálni két nagynénjét és egy nagybátyját, akik visszajöttek, majd később Izraelbe költöztek, de addig is befogadták, és amíg dolgoztak, addig Erzsébet főzött rájuk (főzni is ők tanították meg). Velük lakott addig, amíg férjhez nem ment.

Lusztig – később Ladányi – Ernő hallotta, hogy a közelben lakik egy szép lány, akinek nincs semmije és senkije. Meglátogatta, majd később feleségül is vette.

Született két gyerekük, a nagypapám és a bátyja. Ők négyen voltak egy család, és néha még meglátogatta őket két rokon, akik túlélték. Egyikük csak az '50-es évek végén mehetett haza Oroszországból, ahol munkaszolgálatos volt.

A másik rokon, aki Erzsébet unokatestvére volt, Ausztriában volt munkaszolgálatos, ahol légnyomást kapott. Visszatérése után kórházba került, s felépülése után még sokáig ott lakott és dolgozott, mivel nem volt hova mennie. Kitanulta az orvosi műszerész szakmát. Sok újítást vezetett be az egészségügyben, például a rokkantkocsik és a betegágyak területén.

Nagypapám szülei nagyon lassan és nehezen szereztek barátokat. Nem tudták megítélni, hogy ki a jó és ki a rossz, mindenkitől féltek.

Erzsébet nem tudta kiheverni azt, ami vele történt, szülei elvesztését. A háboru után éjszakánként évekig rémálmai voltak, sokszor saját sikoltásaira ébredt. Ahogy egyre idősebb lett, az álmok visszatértek.

Nagy volt a tudásvágya, és két iskolát is kijárt. A Vendéglátó-ipari Technikumot és a Gépipari Technikumot is munka mellett, esti szakon végezte el, de sütni nem tanult meg soha.

Minden nap a vele történt borzalmakról akart mesélni, de férje és fiai nem hagyták, hogy ne kelljen újra és újra átélnie mindent.

A zsidóüldözés előtt ortodox családként éltek, de a háboru után már nem gyakorolták aktívan a vallásukat, s csupán a nagyobb ünnepekkor jártak el a Dohány utcai zsinagógába. Próbáltak asszimilálódni. Gyermekeiket is ebben a szellemben nevelték.

Abban az időben a nagyszülőknek nagy szerepük volt a családok mindennapjaiban, s ők erősen érezték is a hiányukat. A nagymamák kísérték reggelente a gyerekeket iskolába, készítettek ebédet, amit odaadtak a délben hazaérő unokáknak. Nagypapámnak és testvérének már egészen kiskoruktól kezdve önállónak kellett lenniük, mivel a szüleik sokat dolgoztak, ők sokszor egyedül voltak otthon.

Másképp teltek a mindennapjaik, mint sok velük egykorú gyereknek. Reggelente, amikor a nagymamák cipelték az unokáik táskáit, addig ők inkább elvették az idős nők szatyrait, és segítettek vinni. Amikor hazaértek, saját magukat kellett kiszolgálniuk, de ezt nem bánták, mert mindig is így éltek, már hozzászoktak.

Egy idős szomszédasszony állt a legközelebb ahhoz, amit nagymamának nevezhetünk. Sütött nekik sütit, kedveskedett.

Stern Erzsébet egészen fiatalon, 57 évesen halt meg. A szüleiről nem maradt semmilyen tárgyi emlék. Mindent elvittek bodrogkeresztúri házukból, még a mások számára értéktelen fényképeket is. Csak annyi maradt meg róluk, amennyit a nagypapámnak mesélt. Bár akkor még nem élt, mindent úgy tud elmondani, mintha ő is ott lett volna. Próbál emlékezni a legapróbb részletekre is. Erzsébet gyerekkoráról sem maradt semmi, csak már a háboru utáni időkről.

Nincsenek sokan azok, akik emlékezhetnek ezekre az emberekre, akiket megviselt a háboru, de bátran viseltek mindent, és folytatták életüket utána is. Családot alapítottak, és szorgalmasan dolgoztak, hogy maguknak és gyermekeiknek egy boldogabb jövőt tudjanak biztosítani.

Én sajnos nem ismerhettem őket, de tudom, hogy örömmel látnák a családunkat, amely időközben megnőtt, terebélyesedett, de még mindig összetart.

Ladányi Anett

* * *

A Magyar Zsidó Múzeum és Magyar Zsidó Levéltár Eltűnt emberek nyomában címmel családtörténeti novellaíró pályázatot hirdetett középiskolás diákoknak. A pályázat a múzeumnak a magyarországi holokauszt 70. évfordulója alkalmából bemutatott két kiállításához kapcsolódott: A múlt jelene (2014. február 21. – április 20.,) valamint Biró József (2014. április 29. – június 29.). A novella megírásához kapcsolódó kutatásra a Magyar Zsidó Levéltár Családkutató Központjában nyílt lehetőség. A legjobb pályamunkáért járó díjat Ladányi Anett (15 éves, Lauder Javne-iskola) nyerte el, amelyet Heisler András, a Mazsihisz elnöke adott át.

Szélsőségesek válasza

Az izraeli rendőrség elfogott hat zsidó szélsőségest, akiket egy palesztin tizenéves megölésével gyanúsítanak – közölte a Hháárec című izraeli lap online kiadása.

Az egyik zsidó szélsőségesként leírt gyanúsított vallomást tett, és társait is megnevezte a Sin Bét belbiztonsági szolgálat kihallgatóinak. Ötük őrizetbe vételét nyolc, egyikükét öt nappal hosszabbította meg a bíróság, s a vádlottak egyelőre nem találkozhattak ügyvédeikkel.

Benjámin Netanjahu miniszterelnök részvétét nyilvánította az áldozat családjának, s megígérte, hogy igazságot szolgáltat majd számukra a bíróság. „Az efféle gyilkosoknak nincs helyük társadalmunkban" – mondta a kormányfő, de *Mahmoud Abbász* palesztin elnök bizalmatlan az izraeli törvénykezéssel kapcsolatban, és az ENSZ beavatkozását kérte a nyomozásba.

A tizenhat éves fiút a nyomozás eddigi megállapításai szerint nacionalista indíttatásból ölték meg. Az elkövetők személyazonosságát egyelőre nem lehet nyilvánosságra hozni Izraelben.

A palesztin fiatalt egy kocsiba tuszkolták és elrabolták egy kelet-jeruzsálemi lakónegyedből. Nem sokkal később megtalálták 90 százalékban megégett holttestét Jeruzsálem egy erdős részén.

Az elfogottak egy szélsőséges zsidó csoport tagjai voltak, ketten ismert nacionalista aktivisták, nyilatkozta név nélkül egy tisztviselő. Egy ipari kamera tanúsága szerint két fiatal férfi közelítette meg és ültette az autóba a palesztin fiatalt, majd gyorsan elhajtottak a környékről.

Az esetnek több szemtanúja is volt, akik egy darabig üldözték a kocsit, majd értesítették az elrabolt fiú édesapját. Egy óra elteltével a rendőrség a mobiltelefonja alapján találta meg az áldozatot. A palesztinok szerint a június 12-én elrabolt és meggyilkolt három izraeli fiatal megbosszulására ölték meg néhány órával a temetés után a kelet-jeruzsálemi tizenévest.

A palesztin áldozat édesanyja a gyilkosok megbüntetését kéri, s hogy házaikat rombolják le az izraeli hatóságok, ahogy azt a palesztin terroristák házaival teszik.

MTI

Peresz: nem az arabok Izrael ellenségei

Az izraeliek és a palesztinok békekötését sürgette *Simon Peresz* leköszönő izraeli elnök, miután Washingtonban átvette az amerikai törvényhozás legmagasabb kitüntetését, a Kongresszusi Aranyérmet.

„Nem az arabok Izrael ellenségei. A terroristák mindkét fél ellenségei" hangoztatta beszédében a 90 éves izraeli politikus. „A terroristák az egész régiót veszélyeztetik. A térségnek össze kell fognia, hogy megállítsa őket."

Peresz „a leginkább lehetséges lehetetlenségnek" nevezte a palesztinokkal való békekötést.

„A korábbi birodalmak által a Közel-Keleten megépített mesterséges struktúrák széthullóban vannak. A világot kormányzó szabályokat átírják. A biztonság és a jólét többé nem nemzeti ügy elsősorban" – fogalmazott az izraeli államfő.

A Fatah és a Hamász palesztin szervezetek egységkormányával kapcsolatban kijelentette, hogy Mahmúd Abbász, a Palesztin Hatóság elnöke „nyilvánvalóan partner a békekötésben", hiszen elítélte a három izraeli tizenéves fiú elrablását.

Peresz csak annyiban tett említést Iránról, hogy méltatta *Barack Obama* elnököt, amiért akadályozza Teherán nukleáris fegyverhez jutását. Szavai szerint Izrael szintén a válság békés rendezésére törekszik.

Az izraeli elnök külön kitért az Egyesült Államok és Izrael közötti történelmi kapcsolatrendszerre. A kitüntetés átadásán *Joe Biden* alelnök a politikust bemutató beszédében „az Egyesült Államok nemzeti kincsének" nevezte Pereszt, és hangoztatta, hogy a világ problémáinak megoldásához több olyan bölcs emberre lenne szükség, mint ő.

Az utolsó hivatalos külföldi látogatásán tartózkodó Peresz találkozott a legfelsőbb bíróság, a kongresszus és a kormányzat tagjaival. Fogadta őt a Fehér Házban Obama elnök is.

A munkapárti izraeli elnök június végén köszönt le, utódja a Likud párti *Reuven Rivlin.*

Pereszen kívül a világon csak hárman – Aung Szan Szú Kji mianmari ellenzéki politikus, boldog Kalkuttai Teréz anya és Nelson Mandela néhai dél-afrikai elnök – kapták meg a Kongresszusi Aranyérem mellett az amerikai Elnöki Szabadságérmet és a Nobel-békedíjat is.

MTI

Elhunyt Eli Wallach

Elhunyt 98 esztendős korában Eli Wallach, generációja egyik legjelentősebb karakterszínésze – A hét mesterlövész sztárja –, aki több mint hatvan évig szerepelt a filmvásznon, színpadon és a televízióban – közölte a The New York Times online kiadása.

A színész halálának hírét lánya, Katherine erősítette meg.

Wallach sokszínű tehetsége minden munkájában megmutatkozott, akár mexikói bandität játszott az 1960-as A hét mesterlövész című westernben, akár a Broadwayn lépett fel Ionesco Orrszarvú című drámájában, akár A keresztapa III. karakterszerepét alakította. Az amerikai filmakadémia 2010-ben életművéért tüntette ki tiszteletbeli Oscar-díjjal. Az indoklásban a testület „kaméleonként" emlegette, aki könnyedén illeszkedik bele minden szerepébe, és minden alakítása utánozhatatlan nyomot hagy ezeken a szerepeken.

Wallach első szerelme a színpad volt, gyakran lépett fel együtt feleségével, Anne Jacksonnal, az amerikai színház legismertebb színészpárja voltak. A megélhetést mégis a filmezés jelentette. Mint egy interjújában 1973-ban elmesélte: „Megyek, és lóra szállok Spanyolországban tíz hétre, és összejön a pénz, hogy hazatérve egy színdarabban játszhassak."

A brooklyni olasz-amerikai környéken felnőtt zsidó származású színész a színpadon és a filmen is olasz karaktereket eljátszva futott be. 1951-ben Tony-díjat nyert a Broadwayn futó, A tetovált rózsa című Tennessee Williams-darab olasz sofőrjének szerepéért. Első filmjében, a szintén egy Tennessee-darab nyomán született Babuci című, Elia Kazan rendezte 1956-os fekete-fehér produkcióban pedig egy szicíliai bevándorlót játszott.

Wallach a Texasi Egyetemre járt, ott tanult meg lovagolni is, aminek később jó hasznát vette a westernekben. Akkoriban azonban még tanárnak készült, testvéreihez hasonlóan. A második világháborúban öt évig szolgált az egészségügyi alakulatoknál, kapitányként szerelt le. Alapító tagja lett az Actors Studiónak, ahol Lee Starsbergtől tanulta a „method acting"-et.

Pályafutása során számos televíziós produkcióban szerepelt, valamint többtucatnyi filmben. Híres szerepei közé tartozik a Lord Jim, A Jó, a Rossz és a Csúf, a Mackenna aranya, A dominó-elv és A keresztapa III. is. Az elmúlt két évtizedben sem hagyta abba a munkát: kiégett forgatókönyvírót alakított a Holiday című vígjátékban 2006-ban, Roman Polanski Szellemírójában titokzatos öregurat játszott Martha's Vineyardon, és megjelent a Tőzsdecápák – A pénz nem alszik című produkcióban is.

Filmjeiben sokszor alakított bajszos, ördögi figurákat. „Valójában kettős életet élek. A színházban én vagyok a kisember, a felingerelt, a félreértett ember", míg a filmeken „egyre rosszfiúkat osztanak rám" – mesélte szerepeiről, hozzáfűzve, hogy a filmbeli gonoszok néha összetettebbek egyes színpadi szerepeinél.

Élete végéig a színház maradt számára a meghatározó, hangsúlyozta is, hogy nem tudna nélküle élni. „Mit is tehetnék mást? Szeretek játszani" – mondta a The New York Timesnek adott interjújában 1997-ben.

MTI

Kávézó SS-cappuccinóval

Újra kinyitott a náci jelképekkel, horogkeresztekkel és egy Adolf Hitlerről készült portréval dekorált indonéz kávézó, amelynek tulajdonosa tavaly a nemzetközi felháborodás miatt kénytelen volt bezárni a vendéglátóhelyet – jelentette az AFP francia hírügynökség.

A német SoldatenKaffee (Katonakávézó) nevet viselő létesítmény tulajdonosa, *Henry Mulyana* tavaly júliusban szüntette be a bandungi kávéház működését, miután többen halálosan megfenyegették, és faji gyűlölködés szításával vádolták. Mulyana most azzal próbálja elejét venni a bírálatoknak, hogy a vendéglátóhely témáját a nácizmus helyett a második világháborúra változtatta: Hitler portréja mellett Churchill és Sztálin képe is felkerült a falra, s brit, francia, amerikai, japán és holland háborús relikviákat állítottak ki a kávézóban.

Miközben Mulyana ügyvédje az üzlet tavalyi bezárása után az AFP hírügynökségnek elmondta, hogy a létesítményből eltávolítják a horogkereszteket, a szombati megnyitón három hatalmas, sasokkal dekorált horogkeresztet megjelenítő poszter borította a helyiség falait.

„A SoldatenKaffeeban megjelenő látványelemek mindegyik része törvényes. Sok látogatónk érkezik Európából, és nekik semmilyen problémájuk sincs a második világháborús relikviákkal, mert itt azok történelmi perspektívából láthatók" – mondta Mulyana. Hozzátette, hogy ez pusztán üzleti tevékenység, nem ideológiai kérdés.

A kávézó megnyitóján ugyanakkor több tucat, katonai egyenruhába öltözött indonéziai fiatal vett részt, egyikük horogkeresztes karszalagot viselt. Néhányan a helyiség egy vallatószobának berendezett felében hadifogolyként pózoltak a fényképezőgépek előtt. Külföldi, különösen zsidó szervezetek – köztük a Simon Wiesenthal Központ – élesen elítélték a kávézó megnyitását.

Indonéziában, a világ legnépesebb muzulmán országában megfigyelhető bizonyos lappangó antiszemitizmus. Az ország nem tart fenn Izraellel diplomáciai kapcsolatokat, és a palesztinokat támogató tüntetéseken időnként megjelennek a horogkeresztek is. A zsidó vallás, amelynek követői országosan alig néhány tucatnyian vannak, nem tartozik a hivatalosan elfogadott hat felekezet közé.

Múlt-kor/MTI

Polanski nyugodt lehet Krakkóban, nem adják ki

Visszatért Krakkóba, gyermekévei színhelyére *Roman Polanski.* A 80 éves rendező Alfred Dreyfusról, a 19. század végén hamis kémvádak alapján, antiszemita indítékból bebörtönzött francia kapitányról akar forgatni. *Agnieszka Odorowicz,* a Lengyel Filmművészeti Intézet igazgatója azt mondta, hogy a rendező lengyelnek érzi magát, imád lengyelül beszélni, és Krakkóban szinte minden épületet ismer.

Polanski jövőre szeretné Lengyelországban elkezdeni legújabb filmjének forgatását. A film munkacíme: „D". Alfred Dreyfusról, a 19. század végén hamis kémvádak alapján, antiszemita indítékból bebörtönzött francia kapitányról szól. A forgatókönyv Robert Harris angol író Tiszt és kém című könyve alapján készül.

Robert Benmuss producer krakkói sajtóértekezletén azt mondta: a lengyelországi forgatásra vonatkozó végső döntést akkor fogják meghozni, ha biztosak lesznek benne, hogy Polanskinak nem kell megszakítania a munkát az Egyesült Államoknak való esetleges kiadatás kockázata miatt.

Polanskit az Egyesült Államokban 1977 márciusában letartóztatták és bíróság elé állították egy 13 éves kislány megrontásának vádjával, de még az ítélethirdetés előtt Franciaországba szökött. Azóta Párizsban és Svájcban él. 2009-ben a svájci rendőrség a több évtizedes amerikai elfogatóparancs alapján váratlanul letartóztatta, majd több millió dolláros óvadék ellenében házi őrizetbe helyezte. Végül mégsem adták ki, és a szabadságát korlátozó intézkedéseket is visszavonták.

A Lengyelország és az Egyesült Államok között érvényben lévő megállapodás értelmében egyik ország sem köteles kiadni állampolgárát a másiknak. Az esetleges kiadatást a körözött személy letartóztatásának és bírósági eljárásnak kell megelőznie. A lengyel igazságügyi minisztérium szóvivője szerint jelenleg nincs Polanski kiadatására vonatkozó indítvány. A lengyel törvények szerint az 1977-ben elkövetett bűncselekmény elévült.

Roman Polanski

A filmrendező azért is időzik Krakkóban, mert szeretné két gyermekének megmutatni azokat a helyszíneket, ahol saját gyerekéveit töltötte. Annak idején a németek családjával együtt őt is gettóba zárták, de megszökött, és sikerült túlélnie a vészkorszakot. Mióta Oscar-díjas filmjét, A zongoristát forgatta, sokat fáradozik az ottani egykori zsidó élet nyomainak, emlékeinek megmentéséért.

MTI

Hírek, események röviden

– **György Lászlót,** a MIOK egykori főosztályvezetőjét a Magyar Politikai Foglyok Szövetsége megalakulásának 25. évfordulója alkalmából a HŰSÉGÉRT emlékéremmel tüntette ki.

– **Adományok.** Rajnai Jenő 5000 Ft-ot küldött az Igaz Emberekért Alapítványnak a Jad Vasem-kitüntetettek megsegítése céljából.

– **Balatonfüredi üdülőnk** ez évben is várja kedves vendégeit két- és négyágyas, televíziós, fürdőszobás szobáiban, teljes ellátással (reggeli, tízórai, ebéd, uzsonna, vacsora). Jelentkezni lehet a Szociális Osztályon személyesen vagy a 413-5571-es telefonszámon.

– **A siófoki zsinagóga** (Széchenyi u. 4.) szeretettel várja az érdeklődőket július 18-tól péntek esténként 19 órakor szombatfogadó istentiszteletre.

Születésnap

Örömteli eseményre került sor a mindenki által szeretett és nagyra becsült Stern Béláné Friduska néni otthonában. Freide Golde bát Smuel 90. életévét töltötte be. Évtizedekig meghatározó tagja volt a DZSH Nőegyletének. Megboldogult férje, Stern Béla, elnökként sokáig viselte gondját és intézte ügyeit hitközségünknek. Erre a nevezetes, kerek évfordulós ünnepre hazalátogatott Izraelben élő fia is, családjával. Természetesen a DZSH is felköszöntötte Friduska nénit, aki a meglepődöttségtől örömkönnyeket hullatott. Mindannyian kívánunk még sok-sok évet, erőben, egészségben, bis 120, szerető családja körében!

Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem

„Az elődök cselekedete példa az utódok számára”

Minden szakon avattak végzősöket az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetemen

Történelmet írt az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem: az idei évzáró volt az első olyan alkalom, amikor az intézmény minden szakán voltak végzősök, akik az eseményen átvehették diplomájukat. Mellettük az egyetem doktorrá fogadta Kárpáti Ildikót és Verő Tamást.

Színültig megtelt az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem díszterme az évzárón. A megjelenteket ünnepélyesen köszöntette *Komoly Judit* professzor, tolmácsolva az Izraelben tartózkodó *Heisler András* Mazsihisz-elnök és *Feldmájer Péter* alelnök levélbeli jókívánságait. Elsőként a doktori diplomásokról szólt *Lichtmann Tamás* professzor, disszertációjuk témája mellett ismertetve érdemeiket.

Kárpáti Ildikó dolgozatának címe: „Ilyenek voltunk” – A zsidó identitástudat ábrázolásának kultúraszociológiai olvasata az amerikai játékfilmekben. Kárpáti egyebek mellett a Janus Pannonius Tudományegyetem művelődéstörténet és színház- és filmművészet szakán szerzett kulturális menedzseri diplomát. Filmkritikus, iskolaszervező, szoftverfejlesztő, a mozgóképtudomány ismerője, marketinges a Cinemacity moziknál.

Verő Tamás rabbi témája Maimonidész oktatás- és nevelésfilozófiája. Verő többek között a Scheiber-iskola tanára, programvezető, a Frankel-zsinagóga vallási vezetője. Mindkét fiatal doktori diplomájának minősítése summa cum laude.

Verő Tamás átveszi doktori diplomáját

Kárpáti és Verő doktorrá fogadása után *Schöner Alfréd* rektor Nachmanidészt idézte, abból az apropóból, hogy a rabbihelyettesként végzett *Fináli Gábor* róla írta a szakdolgozatát. „Helyezd szemeidet a földi valóságba, lelkedet pedig emeld az Örökkévaló felé” – hangzottak el a szellemi útravalónak szánt szavak. Nachmanidész, azaz Ramban a távolba szakadt fiának írta egyik levelében ezt a mondatot, amelynek két alapfogalma, a transzcendentális látókör és a gyakorlati cselekvés egysége az egyetem mottója is lehetne. Hiszen a cél a Tóra-központú szemlélet és a modern tudományos gondolkodás – hangsúlyozta Schöner Alfréd. Hozzátette: reméli, mindenki érzi e falak közt a spiritus locit, a hely szellemét. A Tórában áll: „S íme, nektek adom szövetségemet, nektek adom az én békémet”, így belső és külső békességre kell törekednünk. Nachmanidész szerint „az atyák, az elődök cselekedete példa az utódok számára.” Ez a szellem vezérli a tanintézményt.

Az idei évzáró különleges, hiszen minden szakon avatnak végzősöket – folytatta a rektor, majd kiemelte: fogékonynak kell lennünk mindazon jó iránt, amivel szeretetet, megbecsülést szerezhetünk embertársaink körében. Beszédét ezzel a mondattal zárta: „Köszönöm, hogy taníthattam önöket!”

Ezután ünnepélyesen kinevezték az egyetem új vezetőit. *Fekete László* lett a kántor szak szakfelelőse, *Uhrmann Iván* a történelmi és vallásbölcseleti tanszék vezetője, *Háberman Zoltán* a neveléstudományi és szociális munkás szak élére került, utóbbinak a szakfelelősi feladatait is megkapta. Lichtmann Tamás a doktori iskola és a művelődéstörténet tanszék vezetője, valamint a zsidó kultúrtörténeti szak szakfelelőse, *Oláh János* pedig az új rektorhelyettes lett.

Az 5774. zsinagógai, illetve a 2013/14-es polgári évben végzettek közül elsőként *Szerdócz Ervin* vette át a rabbidiplomát. Őt követte Fináli Gábor, aki rabbihelyettesként végzett, majd *Szántó-Várnagy Ádám* kapta meg a kántordiplomát. (Még egy kántor fejezte be idén a tanulmányait, de ő objektív okokból nem tudott jelen lenni.) *Berkes Orsolya* a zsidó kultúrtörténet szak diplomájának birtokosa lett, judaisztikából diplomázott *Kőszegi Judit* (ő a Hegedűs utcai zsinagóga talmud-tóráját vezeti magyar és héber nyelven), *Ónodi Péter, Szentiványszki Nóra*. Mostantól zsidó liturgikus *Katona Krisztián, Szántó-Várnagy Eszter* és Szántó-Várnagy Ádám. Zsidó közösségszervező szakon végzett *Sebjána Zsuzsanna, Ferenczi Dezső Károlyné, Ferenczi Zita Judit* és *Somó Lili*. (Csak a szociális munkások nem most lettek diplomások, mert nekik a következő szemeszter gyakorlattal telik, így januárban végeznek.)

A világi zsidó méltóságok nevében megjelent *Tordai Péter* BZSH-elnök a magyarországi neológiát fenyegető veszélyekre hívta fel a figyelmet. Előtte a végzettek nevében az újonnan doktorrá fogadott Verő Tamás rabbi mondott rövid köszönőbeszédet, amelyet a hetiszakaszból idézett áldással fejezett be: „Áldott légy, Örökkévaló Istenünk, a Világ Királya, ki életet adtál nekünk, és lehetővé tetted, hogy megérjük ezt a napot.” Az ünnepség végén a zsoltár szárnyalt fel *Zucker Immánuel* kántor előadásában. Az imaéneket *Tóth Takács Judit* kísérte zongorán. Zárlatként Schöner Alfréd rektor megáldotta az egybegyűlteket: „Az Örökkévaló ragyogtassa felétek orcáját, adjon egészséget, békességet, toleranciát, egy kis megértést, hogy valóban békében éljünk egymás mellett.”

A vallásközi párbeszéd híve

Fináli Gáborra, az új rabbihelyettesre odafigyelnek az emberek

Kacskaringós utat járt be Fináli Gábor, mire úgy döntött, belekezd a rabbitanulmányokba. A döntés gyökerei a gyerekkorba nyúlnak vissza.

A rendszerváltás előtti időkben a 11 éves *Fináli Gábort* a szülei beíratták Raj Tamás talmud-tórájába. Gábor azt mondja, így indult az identitáskeresése. A héber betűk, a kipa már korábban ismerős volt otthonról, a nagypapa történeteiről nem is beszélve. Elmesélte ötéves unokájának, hogyan szökött meg a munkaszolgálatból, és állt be harcolni a partizánokhoz. Kalandos históriák voltak ezek a gyermek fülének, megragadták a fantáziáját, de mély sebet is ütöttek a szívén. Szembesült az üldözöttség tudatával. A hontalanság érzete nehéz teher lett a kisfiúnak.

Azóta tudja már, van más út, mint a félelem világa: a számkivetettséggel szemben áll a zsidó civilizáció megtartó ereje.

Hosszú folyamat vezetett el e meggyőződésig. Állomásai a Wesselényi utcai iskola, a bár micvá itthon, majd az izraeli táborban (amelyet a Bné Akiva nevű ifjúsági szervezet rendezett) a Siratófalnál, egy év a Szentföldön, aztán kettő a budapesti Anna Frank Gimnáziumban. Fináli cserediákoskodott az amerikai Seattleben, ahol eljárt a helyi zsinagógába, és megismerte a zsidóság egy másik arcát, a chábádot. Amikor visszajött Magyarországra, beiratkozott a rabbiképzőbe, de egy év után otthagyta. A vendéglátásban próbálta ki magát: volt idegenvezető héber és angol nyelven, újságárus, szendvicskihordó, szállodai recepciós.

Időt akart nyerni a pályaválasztáshoz, magyarázza. Több egyetemen is folytatott tanulmányokat – rövid idő múltán mindegyiken azt érezte, nem ott van a helye.

Végiggondolva a tapasztalatait, arra jutott: szép a versenyszféra, de neki nem valami fontosak az anyagiak.

Tudós kutató vagy könyvtáros legyen? Túlságosan impulzív egyéniség ő ahhoz. Emberekkel találkozni, beszélgetni viszont szeretett, ráadásul észrevette, a többiek meghallgatják, sőt, hallgatnak rá. S mivel a vallásközi párbeszédet régóta fontosnak tartotta, kigondolta a Tikun Olam Alapítványt, amelynek ez a fő célkitűzése. A szervezet neve magyarul azt jelenti, világjavítás, mosolyog Gábor, aki az ötlet révén ráébredt: szüksége van a tudásra, a végzettségre. Visszament a rabbiképzőbe tanulni. Kommunikációs híd építése zsidó és nem zsidó közösségek között – ma ezt tartja Fináli Gábor a legfontosabb munkájának.

Rabbihelyettesnek készülő diákként már kapott gyakorlati feladatokat. Hat és fél éve tölt be rabbifunkciót a dél-pesti közösség élén, de egy darabig *Domán István* főrabbi mellett szintén dolgozott a Hunyadi téri zsinagógában. Tavaly december óta Lágymányoson is, *Radnóti Zoltán* rabbi vezetése alatt teljesít kántori és közösségszervezői szolgálatot. Óraadói és segítői teendők várnak rá a zsidó kultúra oktatására létrejött Lativ Kolel Alapítványnál, és a Vapata (Városi Párbeszéd Társaság) oszlopos tagja.

A világi hívságoktól a rabbierényekig

Legfontosabb feladatom a közösségszervezés – vallja Szerdócz Ervin

Negyvenévesen került kapcsolatba a zsidó vallással, fokozatosan alakult ki az identitástudata. Most, oly sok kalandos fordulat és buzgó tanulás után, a 63 éves Szerdócz Ervint, az újpesti körzet vallási vezetőjét ünnepélyes keretek között rabbivá avatták.

Hogyan élt, mielőtt találkozott a zsidó vallással?

Erdélyben, Máramarosszigeten születtem. Negyvenéves koromig semmiféle kapcsolatom nem volt a zsidósággal. Fogtechnikusként dolgoztam, világi életet éltem. A szakmámmal jól kerestem, sokáig nem éreztem, hogy bármi hiányozna az életemből.

Mi hozta meg a változást?

Apám unokatestvére volt Szigeten a hitközség elnöke. Az egyik hittestvér, Moskovits Adolf egyszer púrimkor felhívta édesapámat, hogy nincs meg a minjen. Apám szólt nekem, így együtt mentünk el az ünnepre. A zsinagógában valósággal nekem támadtak, miért vagyok én ilyen pogány, miért nem járatom a lányaimat chéderbe. Bianka akkor tizenhárom éves volt, Orsi négy. Beírattam őket. Aztán Drimmer Miku, aki Szigeten a helyi sakter, előimádkozó, tóraolvasó és tanító volt, minden áldott szombaton elcipelt ebédre egy idős, nyolcvanéves házaspárhoz, akik példás hitéletet éltek. Miku azt akarta, hogy legalább egyszer egy héten kósert egyek. 1990-ben Magyarországra költöztünk a családommal. Amikor később megírtam Drimmernek, hogy beiratkoztam a rabbiképzőbe, az egész zsinagóga sírt örömében.

Hogyan alakult a sorsa Magyarországon?

Előtte már otthon a feleségemmel és a lányaimmal tartottuk a szombatot. Ahogy átjöttünk, beírattam a lányokat a Wesselényi utcai iskolába. Deutsch Róbert főrabbi megkérdezte, melyik zsinagógába járok, és hívott a Bethlen térre. Ott megtanultam előimádkozni. Hét évig dolgoztam Magyarországon fogtechnikusként, majd elvállaltam a Benjámin Óvoda gondnoki állását.

Ezzel kezdődött el az igazi identitáskeresés?

És a tanulás. Sosem fogom elfelejteni, július 15-én zárt be az óvoda nyárra, és az utolsó napon, pénteken az egyik kolléganőm megkért, segítsek neki megírni a jelentkezési lapját az ORZSE-ra. Kérdeztem, melyik szakra megy, így tudtam meg, hogy indul egy új szak, a művelődéstörténet, ahol oktatnak művészettörténetet is. Ez nekem kapóra jött, mert művészettörténész akartam

lenni, fel is vettek az ELTE művészettörténet szakára, de végül azt nem kezdtem el, mert inkább az ORZSE-t választottam.

Hogyan került a liturgika szakra, és lett önből kántor?

Az első évben az ORZSE-n szóltak: baj van, a fogtechnikus szakmunkás szintű végzettségnek számít, ki kell iratkoznom a művelődéstörténetről, amely posztgraduális szak. Lichtmann Tamás professzor ajánlotta, végezzem el a liturgikát, akkor lesz alapvégzettségem. Kármán Gyuri bácsi, aki a kántorképzés szíve-lelke volt, szintén szólt nekem: „Magának szép hangja van, miért nem iratkozik be a liturgikára?” Beiratkoztam.

Hogyan kezdte a rabbitanulmányokat?

Miután megszereztem a diplomát a liturgikán és a művelődéstörténeten, Schöner Alfréd rektor úr tanácsolta, végezzem el a rabbi szakot. Már előbb, a kántor szakon kaptam gyakorlati feladatokat: kihelyeztek a dél-pesti körzetbe, hogy lássak el vallási vezetői teendőket. Az ottani közösség annyira számított rám, hogy buzgalmamban két hét alatt megtanultam a Kol nidré-estét.

Mindig találkozott tehát valakivel, aki orientálta önt egy bizonyos irányba.

Schöner főrabbi módszertanának remek eleme, hogy feladatokat ad: tarts beszédeket temetéseken, mártír-istentiszteleteken, szervezz közösséget. Jó érzés volt, hogy megbíznak bennem. Másrészt életem során azt tapasztaltam: ha Isten ad lehetőséget, megmutatja a megvalósítás módját is. Az a hivatásom, hogy rabbi legyek, és igen, mindig találkoztam olyanokkal, akik ezen az úton segítettek.

Kik azok, akiktől az ön számára legfontosabb erényeket tanulta?

Deutsch Róbert főrabbi oltotta belém, hogyan kell alázatosan, tiszta szívvel imádkozni, Schweitzer József főrabbi türelemből mutatott példát, Schöner főrabbi ébresztett rá: örömet kell vinni az emberek életébe. Nagyon hálás vagyok nekik.

Elsősorban mit tart a feladatának?

Óriási felelősségünk van nekünk, mai rabbiknak abban, hogy a hívő, határozott identitástudattal rendelkező zsidóság megmaradjon és megerősödjön. Legfontosabb feladatom a közösségszervezés.

Az oldalt összeállította: Rados Virág

MAGÉN ISTVÁN

Olvasónapló

Kabai évszázadok (2.)

Feldmann István egykori kabai hitközségi elnök még kiadatlan memoárkönyve izgalmas kézirat. Nem a szó közönséges értelmében. Olvasás közben a kézirat szerzője személyes jó ismerősünkké válik, alakját a szívünkbe zárjuk. A felidézett vagy elbeszélt dolgok nem szorítják háttérbe egyéniségét, megnyilatkozásait. Az ábrázolt esemény új, kifinomult nyelvi alakot ölt. Az írást a szerző az irodalmi műfaj stílusjegyeivel ruházza fel. Nézzünk egy példát. A folyamat kezdeteinél vagyunk. „Noha akkori elődeink úgyszólván kivétel nélkül nehezen keresték kenyerüket – írja –, s nagy gonddal tartották el nagyszámú családtagjaikat, mégis pontosan fizették adóikat, s vették ki részüket az őket megillető közterhekből.” A mesélés a fogalmak mögött megbújva rejtőzködik. A szerző vállalja a megértés, az alkalmazás és az értelmezés hármas feladatát. Egy-egy apró népmesei metafora hirdeti az irodalmi horizontok találkozását, újrafelosztását. Az értelem kezdi bejárni azt a teret, melyet a szerző érzelmi hevessége enged. Kijelentései egyszerűek. Új térbe helyezkedik. Ez a tér az eltelt idő perspektívájából nézve a tapasztalat és egy bizonyos intellektuális mozgáskultúra terméke. A kézirat olvasóját sokirányú, gondolatgazdag izgalom borzolgatja. A kabai hitközség történetében, mint cseppben a tenger, ott mozog, vibrál a magyar vidék zsidóságának, a majdnem teljes egészében kiirtott, megsemmisített falusi zsidóságnak a története.

Feldmann István egykori kabai hitközségi elnök emlékezik. Az ún. „napnyugoti református temető” melletti telken „földhordás közben az ott emelkedett kisebb domb belsejében régi zsidó sírokra bukkantak”. Ez jóval a jelenlegi kabai zsidótemető megnyitása után történt. Egy közel százéves sírkertet tártak fel, melybe az 1800-as századfordulót megelőzően temetkeztek.

Feldmann István gondolkodásmódja saját kifejezési körében, sajátos világképének magától értetődő, elfogadott igazságaként jelentkezik. A világi és az eszmei igazság olykor egyet jelent, máskor nem – vonhatjuk le a következetést, hiszen minden olyan ideális. „Az izr. szülők természetesen fizetik a részükre megállapított tandíjat, a hitközség pedig három teljesen szegény sorsú izr. gyermek tandíjának fizetését vállalja magára. A ref. egyház tanácsa a kérést kedvezően intézi el, mire ennek s Dávidházy János akkori kabai ref. esperes lelkésznek a hitközségi jegyzőkönyv köszönetet szavaz, különösen kiemelve a két kabai egyház között fennálló testvéri viszonyt.”

A régi korok iránt érzett nosztalgiát mindenféle materiális, anyagi megnyilvánulásokba csomagolja. A gyakorlatiasság valóság. A gazdasági élet valósága. A túlélő, az életben maradott úgy szemléli önmagát, mint aki a Kohnok, a Mandelek, a Rosenfeldek, a Schwarzerek és mások évszázados reinkarnációjaként öltött testet.

A tóra előtti felajánlások alakjából, számlákból, praktikus ügyekből épül a kabai zsidó világ. Építkezésekből, renoválásokból, telekvásárlásokból. „Gondoskodott a hitközség (...) alkalmazottai jólétéről (...) a hitközség metszője és egyházfia lakásaiba a hitközség költségére kályhát és kemencét” állíttatott. Olvashatunk az üldözött orosz zsidók részére történt adakozásokról. „A begyült 51 forint 12 koronát a pozsonyi rabbihoz küldték el továbbításra.” Szabályozásokról. „Ekkor szabályozták először a szarvasmarha vágási idejét, a közigazgatási hatóságokkal való egyetértésben, a nappali 6 órától esti 6 óráig.” A két nyári hónapban, júliusban és augusztusban, 50% pótlékot szednek a szegények támogatására.

A képzelőerő és az ítélőerő kapcsolata sajátos, mérhető, hibajegyzékbe vehető, kiszámolható helyzeteket eredményez. „A templom siettetett építkezésének alig néhány év múlva, 1891. június 6-án már kezdenek káros következményei mutatkozni.” Olvashatunk arról is, hogy az ún. Méder-féle ház úgy került véglegesen a hitközség tulajdonába, hogy a 150 forint vételárhátralékot bankkölcsönből kifizették. Említés történik a hitközség szántóföldjéről, „melyet Rosenfeld Jakab bérel 10 évre”.

Feldmann István, az utolsó kabai hitközségi elnök történelmet ír. „1894. április 29-én ismét Berger Józsefet ülteti a közóhaj a hitközségi elnöki székbe, aki azonban e tisztséget csak egy évre hajlandó elfogadni és viselni is. Ezen idő letelte után Mandel Sámuel lesz a hitközségi elnök, aki tisztségét vasszigorral, határozott eréllyel, erős kézzel tölti be.”

A fenti tételek észrevehetően a zsidó történelem apró téglácskái. Feltételezhetően jó lehetett kabai zsidónak lenni. A vidéki zsidóság sokatmondó megjelenítésén túl mondanivalójának sokoldalú, minél színesebb érzékeltetése érdekében Feldmann István különféle megnyilatkozásmódokat, kifejezéseket, tájnyelvi fordulatokat használ. A zsidóság története nem lenne összefoglalható, bevezethető néhány, kiindulópontként szolgáló jelentős mű nélkül, de azok nélkül az apró téglák, építőkövek nélkül sem, melyek a maguk időbeni egymásutániságában egymásba kapaszkodva számolják az időt.

„Templomfelügyelővé választják Blau Jakabot, kinek teendője a templomi rend fenntartása.” Az az igazság, hogy „[e]rre most már igen nagy szükség lett, mert ez időkben sűrűn történtek megemlítések, és meg lettek örökítve különböző büntetések a templomi rend megzavarása miatt”.

Feldmann István bölcs történetíró. Lát, hall, gondolkodik, olvas. Meghallgatja az öregeket. Jelentős magánkönyvtára volt. Csakhogy abban az időben, amikor ezeket írta, a kabai zsidóság túlnyomó többsége már elégett Auschwitz krematóriumaiban. A kevés megmaradott elvándorolt, szétszóródott.

Rabbi Cháim Vitál Sáár Hákdusá című művében írja: minden zsidó embernek, legyen az igaz vagy gonosz, két lelke van. „És én alkottam a lelkeket” (50. rész, második fejezet). Vagyis a jó is, a rossz is az Örökkévaló alkotása. Egyezésekkel és különbözőségekkel jellemzett konfiguráció. A templomi rend megzavarása miatt kirótt büntetések az élet sokféleségéből adódó, az eseményeket történetekké átalakító cselekmények fordulópontjai voltak. Úgy gondolom, hogy a „boldog békeidőkben” jó volt falusi zsidónak lenni Magyarországon. Az antiszemitizmus fel-felhorkanó szörnyetegének árnyékában is. Tiszaeszlár után is...

A kabai zsidó hitközség története magyar történelem. „1896. május 10-én rendezték Kabán a millenniumi ünnepséget, mely az ottani református templomban tartott ünnepséggel kezdődött. (...) A prédikáció alapgondolatai, vezérmotívumai Mózes V. könyve 28. fejezetének 1–8. verse, s a 95. zsoltár 1–2. verse voltak.” Az ünnepség a kabai községházán, majd este a fényesen kivilágított izraelita templomban folytatódott, ahol Mandel Sámuel hitközségi elnök beszélt. „...csak azon ország, azon nemzet tekinthető életképesnek, s csak annak a további fennállása remélhető, amely (...) távol tartja magát minden felekezeti viszálytól! Munkálkodjunk ezért vállvetve hazánk további fejlődésén vagyon-, rang- és valláskülönbség nélkül! Viruljon e haza földjén szabadság, egyenlőség, testvériség!” – mondta Mandel Sándor hitközségi elnök 1896. május 10-én, a Kabán megtartott millenniumi ünnepségen.

Feldmann István alkotása heroikus munka, mélységesen emberi megnyilvánulás, kemény szembenézés a múlttal, a jelennel, a jövővel, önmagával. Erős, művelt, céltudatos lélek műve. Kabán, az elpusztított hitközség romjain, 1956-ban megszületik a híres, régi Rosenfeld család legfiatalabb tagja, Sanyi. 1973-ban Feldmann István ezt írta az érettségiző fiatalembernek: „Egy idézetre hívom fel figyelmedet, mintegy életre szóló útravaló gyanánt. Ezt írja a Talmud: Istennek helyettesei vannak a földön, akik az Ő jóságát és szeretetét képviselik az emberek között. (...)...akik éppen úgy tudnak vigyázni, megbocsátani, szeretni, mint ő. Ezek az édesanyák...” A hosszú, gondolatgazdag levél írója sokoldalúságának bizonyítéka. Nemzedékeket kapcsol össze, ível át, országok, népek, korok felett szárnyal a szeretet szivárványhídja. Saját, 55 évvel azelőtti érettségijére emlékezik, bölcs tanárára, tanításait adja tovább. Az IMIT egyik régi felolvasóestjéből idéz: „Sok népet elfújt a vihar, / De Júda szelleme feltámad, / Mint sas a romok felett.”

(folytatjuk)

Totha Péter Joel, a Honvédelmi Minisztérium vezető tábori rabbija a Dandár napja alkalmából a Magyar Honvédség vitéz Szurmay Sándor Budapest Helyőrség Dandár érdekében végzett segítő támogatásáért csapatérmet kapott Piros Ottó ezredes dandárparancsnoktól, amit Vargha Tamás államtitkár és Kun Szabó István tábornok, helyettes államtitkár jelenlétében vett át.

Mártír-istentiszteletek 2014

Július 20.

Újpest, Rákospalota	**18.00**	**Zsinagóga**
Soroksár	**9.30**	**Temető**
Pesterzsébet	**10.15**	**Temető**
Csepel	**11.30**	**Temető**

Az Élet Menete is csatlakozott a Csillagos Házak projekthez

Székhelyi József

Alapítványunk 9 volt csillagos ház előtt tartott megemlékezést az Újlipótvárosban. Mi is úgy gondoltuk, hogy részesei szeretnénk lenni ezekben a szelektív emlékezetű, amnéziás időkben a tényekkel szembesítő, tudással gyarapító, közösséget teremtő programnak, ennek a különleges kezdeményezésnek. Azt gondoljuk, nagyon régen volt ilyen több helyszínes, kisebb közösségeket, baráti társaságokat összetartó, saját kreativitásokat igénylő, nagyszerű megemlékezéssorozat Magyarországon.

Alapítványunk nevében gratulálni szeretnék az ötletért az OSA archívumnak.

Jómagam bármilyen fényképes vagy videoanyagos beszámolót láttam a legkülönbözőbb helyszínekről, mindenhol azt éreztem, hogy akik ezeken részt vettek, egy életre szóló és felemelő eseményre fognak emlékezni.

Itt szeretnék köszönetet mondani mindazoknak, akik segítettek nekünk ezen az estén, többek között: *Székhelyi József* és *Hegedűs D. Géza* színművészeknek, *Jávori Ferenc Fegya* előadóművésznek, zeneszerzőnek, *Korcsolán Orsolya* hegedűművésznek, *Sugár Gergely* kürtművésznek, *Forgács János* és *Varsányi Imre* holokauszttúlélőknek, alapítványunk lelkes önkénteseinek, valamint *Kárpáti Évának, Gábor Veronika, Jordanidisz Theodora* munkatársaimnak és a sok megjelent emlékező barátnak.

Mély elismerésemet fejezem ki annak a 93 éves néninek név nélkül, aki a Szent István park 2. előtt csatlakozott hozzánk családjával, akik elmondása szerint a néni a második világháború óta nem volt hajlandó még a rokonainak sem beszélni az akkori időkről, de ezen a napon úgy érezte, velünk akarja tölteni ezt az estét, és pár mondatban elmondta az ő történetét. Nagyon meghatóan, szavakkal megfogalmazhatatlan érzés volt ezeknek a pillanatoknak a részese lenni.

Köszönjük, hogy mi is ott lehettünk ezen az estén!

Gordon Gábor
Az Élet Menete Alapítvány kuratóriumának elnöke

Új elnöke van a budapesti B’nai B’rith páholynak

A B’nai B’rith Budapesti Páholya megtartotta tisztújító közgyűlését. A Mazsihisz számára is fontos szervezet küldöttei szinte teljes létszámban vettek részt a munkában, melynek során Breuer Pétert választották meg új elnöknek.

A B’nai B’rith (magyarul: a Szövetség Fiai), a világ legrégebben működő, nem vallási zsidó civil szervezete. 1843-ban alapította meg tizenkét New York-i zsidó. Indulásakor a felépítését és bizonyos rítusait a szabadkőművesség mintájára alakították ki, bár formálisan soha nem kapcsolódott ehhez a mozgalomhoz. Mára az egyik legbefolyásosabb nemzetközi zsidó szervezet, amely állandó képviselővel rendelkezik az ENSZ-ben.

A B’nai B’rith célja „egyesíteni a zsidóságot azon munkában, amely előmozdítja mind a maguk, mind az egész emberiség legnemesebb érdekeit”.

Magyarországon a 19. század végétől az első világháború befejezéséig működött. Mind a két világháború között, mind a kommunista időkben be volt tiltva.

A magyarországi zsidóság előtt hivatalosan 1989-ben nyílt meg a világ, s hamarosan sor került az első találkozásra az angliai páholy néhány tagjával.

A B’nai B’rith európai tisztségviselőinek többrendbeli budapesti látogatása után *Bollmann Györgyit* és *Korányi Lászlót* Münchenben a tagok közé fogadták, és a szervezet előírásainak betartásával így hozzákezdhettek a budapesti páholy megszervezéséhez, amely 1990 februárjában alakult meg újra.

A szervezet legutóbbi közgyűlésén egyhangúan választotta meg vezetőjének *Breuer Péter* újságírót, a Halljad, Izrael című rádiós műsor, a Hetiszakasz című televíziós magazin műsorvezető-szerkesztőjét, Közel-Kelet-szakértőt.

Az új elnök köszöntőjében úgy fogalmazott, keresi a szorosabb együttműködést a hazai zsidó szervezetekkel, egyben erőteljesebb kommunikációt kíván folytatni a B’nai B’rith nevében.

A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége nevében gratulálunk, s egyben sok sikert kívánunk az új elnök munkájához.

Június 16-án Szili Katalin országgyűlési képviselő, valamint a Mazsihisz nevében Apró József, az 56-os Hagyományőrző Veteránok Világszövetségének elnöke emlékkoszorút és virágot helyezett el Nagy Imre, Gimes Miklós és mártírtársai sírjánál a Rákoskeresztúri temetőben.

APRÓ-HIRDETÉS

VEGYES

Újlipótvárosban garzonlakás turistáknak kiadó. Tel.: 226-4109.

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő–szerda 15–16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Műfogsorrögzítés miniimplantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.drviragdental.hu és www.miniimplantatum.hu

Manikűr, pedikűr. Hívásra házhoz megyek. 06-20-551-4580.

Otthoni szakápolást vállalunk Budapest területén, szükség esetén egyedi szakorvosi ellátással és gyógyászati segédeszközök helyszínre telepítésével. Együttműködünk a háziorvossal, kórházi szakorvosokkal. Kóser étkeztetést is biztosítunk. Szakmai működési engedéllyel és felelősségbiztosítással rendelkezünk. Tartós megrendelés esetén árkedvezményt adunk. E-mail cím: alarmcentrum@alarmcentrum.hu, 24 órás telefon: +36-30-443-1016.

Tóthné Hűvös Katalin fogtechnikus mester. Fogsorok, hidak készítése, javítása soron kívül. Fogszabályozó, fogfehérítő. Fogászati háttér biztosított. Szolid árak. Mozgáskorlátozottakhoz házhoz megyünk. Hétvégi ügyelet. 1013 Bp., Krisztina krt. 51. fszt. 1. Déli pályaudvarhoz közel. 06-30-222-3016, 06-1-356-9372.

Gyere velünk önkéntesnek Izraelbe polgári munkára! Csoport indul: augusztus 24.–szeptember 14. Három hét munka, sok szabadidő és kirándulás. Jelentkezés: Deutsch János, 06-20-233-8454, lljano@freemail.hu, illetve keddenként 16–17 óra között az Izraeli Kulturális Központban.

Színes és fekete-fehér nyomtatás, másolás, plakátnyomtatás, könyvnyomtatás, névjegykészítés a Mammut I.-ben, a II., VI., IX. kerületekben. Messinger Miklós, 06-20-934-9523, www.rcontact.hu

Budapest belvárosában üdüljön fél áron. +36-20-935-4867.

Víz-, gáz-, fűtésszerelés, lakásfelújítás. Farkas Zsolt 06-30-381-0672.

Nappali/éjszakai felügyeletet vállal kétdiplomás, középkorú nő. Tel.: +36-30-683-2720.

Festői környezetben, dombtetőn, fenyőfák között panorámás, különálló, kétszintes, összkomfortos, új családi ház garázzsal, nagy kerttel, díszhalas medencével Budakeszitől 16 km-re 42 millió Ft-ért eladó. Azonnal költözhető. Tel.: +36-30-973-0452, +36-1-243-4420.

Idősek gondozását vállalja többéves izraeli tapasztalattal rendelkező hölgy, akár beföldön is. +36-30-381-0384.

Halálozások

Fájó szívvel tudatjuk, hogy László Istvánné Berkovics-Bánfalvi Éva elhunyt A gyászoló család. *(x)*

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének lapja
1075 Budapest, Síp u. 12.
Telefon/fax: 322-2829
E-mail: ujelet@bzsh.t-online.hu
Főszerkesztő: Kardos Péter
Olvasószerkesztő: Gábor Zsuzsa
Kiadótulajdonos: Mazsihisz
Előfizetési díjak:
Belföldön: 1 évre 4800 Ft
Külföldre 6800 Ft/év
USA és Izrael: 7500 Ft/év
Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.
OTP bankszámlaszám: 11707024-22118480
OTP SWIFT kód: (BIC) OTPVHUHB
IBAN: HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000
Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág, előfizethető a kiadónál.
Postacsekk: 11707024-22118480
Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(80)-444-444-es ingyenes zöldszámon.
Szedés, tördelés: WolfPress Nyomdaipari Kft.
Nyomdai munkák: mondAt Kft., www.mondat.hu
Felelős vezető: Nagy László
ISSSN 0133-1353

Nem fradistaként halt meg

A történtek mélyen ellentétesek a klub „Erkölcs, Erő, Egyetértés” hármas jelszavával, „hiszen a Ferencváros minden időben együtt érzett az üldözöttekkel” – idézet a 2013. augusztus 21-én megjelent nyilatkozatból, miután a klub szurkolói ismételten rasszista, antiszemita megnyilvánulásokkal hívták fel magukra a figyelmet, szurkolás helyett. Vajon tudták, hogy az FTC egyik örökös bajnoka ki volt?

Bródy Sándornak, az FTC labdarúgójának egy korabeli nyilatkozata: „1900-ban eljött hozzám régi barátom, akivel a Pannónia ifjúsági csapatában már 1896-tól együtt rúgtuk a labdát, és kért, hogy lépjek be az FTC-be. A IX. kerületben, a Ferencvárosban laktam, és azt hiszem, hogy senkinek az életében még döntőbb szerepe nem volt a kerületnek, ahol lakott, mint az enyémben. Beléptem az FTC-be, amelynek azon a vasárnapon csapatot kellett kiállítania. Betettek szépen a harmadik csapatba. Játszottam, ahogy akkor Isten tudnom engedte. Délutánra már egy másik játékos helyére kerültem a második csapatba. Még azon a héten az első csapatban játszottam! Később megválasztottak – szegény korán elhunyt Berán helyére – csapatkapitánynak. Az maradtam egészen a háború kitöréséig. Az én időmben nyolc magyar bajnokságot nyertünk! A klubban nagy szeretetben éltünk, úgy, mint a testvérek. Aztán 1914-ben elmentem egy kicsit a háborúba... Fogságba estem, és csak évek múltán láttam meg ismét a Franzstadtot.”

Bródy Sándor, az FTC középfedezete, 1902–1914 között 307 mérkőzésen szerepelt. 1906–1913 között 17 alkalommal játszott a válogatottban. Szorgalmával, fáradhatatlan küzdőképességével, mindenkor a csapat érdekeit szolgáló játékmodorával emelkedett a legjobbak közé. Nyolc bajnoki aranyérmet nyert: 1903, 1905, 1906–07, 1908–09, 1909–10, 1910–11, 1911–12, 1912–13. Hétszeres kupagyőztes: 1903, 1904, 1906, 1908, 1909 (ezüst labda), 1913 Magyar Kupa, 1909 Challenge Kupa. Edzőként is ért el jelentős sikert: 1926-ban az FTC az ő szakmai irányításával vívta ki a bajnoki címet.

1944-ben ismeretlen helyen, nem sokszoros magyar bajnokként, nem egykori válogatott labdarúgóként, nem a csapatával bajnoki címet szerző szakvezetőként, nem az FTC örökös bajnokaként, hanem zsidóként pusztult el 60 évesen. Nem mentette meg sem az erkölcs, sem az erő, sem az egyetértés.

A Memento70 összefogás Bródy Sándornak és a magyar sport áldozatainak is emléket állít, mert tisztán emlékezünk.

Memento70

Köszönjük, Olaszfa!

Olaszfa egy napjainkban nagyjából alig több mint négyszáz lelket számláló község Vas megyében, ahol egykoron két zsidó család élt, teljes harmóniában a település lakóival. Amikor elhurcolták őket, ameddig csak lehetőség volt rá, sok száz méteren át sírva kísérték őket szomszédaik.

Az „elválási pontnál” emlékmű jelzi a tragikus eseményt.

Két család, két-két túlélő, ma már összesen ketten vannak. Az, hogy ők nem felejtenek, érthető és megmagyarázható. Ebben semmi olyan nincs, ami miatt ez a pár sor megszülethetett.

Olaszfa emlékezik, eddig is emlékezett. Keresztény, érző emberek mindnyájan. Egy májusi napon ismét összejöttek, a teljesség igénye nélkül: *V. Németh Zsolt* államtitkár (a környék országgyűlési képviselője), a polgármesteri hivatal első emberei (*Landor Gyula, Fekete Róbert)* és a képviselőtestület, *Józsa Rita,* aki helytörténeti pontossággal kutatja a múltat, szinte a teljes lakosság és a leszármazottak.

Emlékbeszédek hangzottak el, a Győrvári Általános Iskola tanulói és az olaszfai fiatalok (*Kovács Zsuzsa* leírásának adaptációjaként) feldolgozták és előadták a hajdan itt élt, majd elhurcolt zsidó családok történetét.

gjuli

Olvasói levél

Ádám Emil zl.

Ádám Emillel gyermekkoromban találkoztam először. A második világháború után a debreceni születésű karnagy Budapestre költözött, ahol a Pesti Izraelita Hitközség Gimnáziumának énektanáraként folytatta a már addig is jól ismert kórusvezetői és zenepedagógusi munkásságát. A fiatal fiúkból és lányokból szervezett hetventagú kórus a Hanoár Hácioni – a Klal Cionista Párt ifjúsági szervezete, élén Herskovits Fábián rabbival – égisze alatt működött, s a mozgalom betiltásáig igen fontos szerepet játszott a zsidó ifjúság nevelésében, a zsidó kultúra népszerűsítésében.

Nagy megtiszteltetés volt számomra, hogy tizenéves szoprán hangú kislányként néha én is felléphettem az általunk csak makhelának nevezett gyermekkórusban. A próbákat a Hollán utcai iskolában tartottuk, sötétkék vászon egyenruhánkban (hulca) rendszeresen szerepeltünk különböző alkalmi eseményeken, legnagyobb sikereinket a Zeneakadémián arattuk.

Sok év után találkoztunk újra, az Apáczai Csere János Gimnáziumban. Én már ötödéves bölcsészhallgató voltam, s a jó nevű belvárosi gimnáziumban hospitáltam, ahol Ádám Emil is tanított. Természetesen megismert, nagyon megörült, amikor meglátott. Sokat beszélgettünk régi dolgokról, eltűnő emberekről – Herskovits Fábián ekkor már régen alijázott. Soha nem felejtem el, hogy amikor elbúcsúztunk, ő azt mondta: „Erna, én az vagyok, aki voltam!”

Ismét sok év telt el. Ádám Emil már Európa-hírű együttesét, a Goldmark Kórust vezette. Az idős karnagy nagyon boldog és rendkívül izgatott volt. Nem hitte volna, hogy kórusával Izraelbe is eljuthat.

Tartoztam az emlékének azzal, hogy lexikonszerkesztő fiam figyelmét felhívtam Ádám Emil munkásságára, aki életében oly sok embert tanított meg énekelni, ám hosszú pályafutása alatt oly kevés elismerésben részesült. Miután leánya rendelkezésünkre bocsátotta élete és tevékenysége legfontosabb adatait, Ádám Emil elfoglalhatta méltó helyét a Révai Új Lexikona első kötetében.

A rendszerváltás idején, 1990-ben Eliezer Even megkeresett, hogy segítsek újjászervezni a Hanoár Hácionit. Örömmel láttam neki az izgalmas feladatnak, amely egyebek között azzal járt, hogy többször is megfordultam Izraelben. Egyik utunk során, a Kfar Glickson kibucban, egy beszélgetés során előkerült egy régi kép. Ádám Emil vezényelt bennünket 1947-ből...

Emléke legyen áldott!

Kozák Mátyásné

IMAIDŐK

Templomok	Péntek este Júl. 18.	Szombat reggel Júl. 19.	Péntek este Júl. 25.	Szombat reggel Júl. 26.
Dohány	18.00	9.30	18.00	9.30
Frankel L. út 49.	18.30	10.00	18.30	10.00
Hegedűs Gy. u. 3.	18.30	9.30	18.30	9.30
Vasvári P. u. 5. (lubavicsi)	19.30	9.00	19.30	9.00
Thököly út 83.	18.30	9.00	18.30	9.00
Hunyadi tér 3.	19.00	9.00	19.00	9.00
Bethlen tér 2.	19.15	9.30	19.15	9.30
Nagyfuvaros u. 4.	19.00	8.00	19.00	8.00
Rabbiképző-ORZSE (Scheiber S. u. 2.)	18.00	9.00	18.00	9.00
Kazinczy u. 27.	20.25	8.00	20.25	8.00
Alma u. 2.	18.00	8.45	18.00	8.45
Kórház (Amerikai u. 53.)	17.30	7.30	17.30	7.30
Páva u. 39.	19.00	9.30	19.00	9.30
Dózsa Gy. út 55.	18.00	9.00	18.00	9.00
Berzeviczy u. 8.	18.00	9.00	18.00	9.00
Károli G. tér 5.	18.30	9.00	18.30	9.00
Visegrádi u. 3.		9.00		9.00
Dessewffy u. 23.	20.25	9.00	20.25	9.00
Teleki tér 22. (szefárd)		8.45		8.45
Pesterzsébet (Zamárdi u. 7.)	17.30		17.30	
Vidéken				
Vác (Eötvös u. 3.)	18.00		18.00	
Kecskemét (Nagykőrösi út 5.)	18.00		18.00	
Székesfehérvár (Várkörút 19.)	18.10		18.10	
Győr (Kossuth L. u. 5.)	18.00		18.00	
Szeged (Gutenberg u. 20.)	18.00	9.00	18.00	9.00
Debrecen (Pásti u. 4.)	20.15	8.00	20.00	8.00
Nyíregyháza (Mártírok tere 6.)	20.15	8.00	20.00	8.00
Miskolc (Kazinczy u. 7.)	18.00	8.00	18.00	8.00
Pécs (Fürdő u. 1.)	18.30	10.30	18.30	10.30
Kiskunhalas (Petőfi u. 1.)	18.00		18.00	
Szombathely	18.00		18.00	
Kaposvár (Berzsenyi u. 14.)	18.00		18.00	
Nagykanizsa (Fő u. 6.)	18.00		18.00	
Keszthely (Kossuth L. u. 20.)	18.00		18.00	
Hódmezővásárhely (Szt. István tér 2.)	18.00		18.00	
Siófok (Széchenyi út 4.)	19.00		19.00	

NAPTÁR

Július 18. péntek	Támmuz 20.	Gyertyagyújtás: 8.17
Július 19. szombat	Támmuz 21.	Szombat kimenetele: 9.32
Július 25. péntek	Támmuz 27.	Gyertyagyújtás 8.09
Július 26. szombat	Támmuz 28.	Szombat kimenetele: 9.22 Újholdhirdetés
Július 27. vasárnap	Támmuz 29.	Jom kippur kátán
Július 28. hétfő	Áv 1.	Újhold

ZSIDÓ VILÁGHÍRADÓ

Peru

José María Barreto egykori diplomata az első perui, aki a Világ Igazai közé került. A posztumusz kitüntetést azzal érdemelte ki, hogy a múlt század negyvenes éveiben genfi főkonzulként segítette több zsidó család megmenekülését. Abraham Silberscheinnek, a RELICO (Svájci Zsidó Segítő Szervezet) elnökének kérésére 54 személy, köztük 14 gyerek részére útleveleket állított ki, annak ellenére, hogy a limai kormány 1938-ban megtiltotta „emigránsok” számára utazási dokumentumok és vízumok kiadását. A svájci hatóságok érdeklődésére elrendelt vizsgálatot követően a perui külügyminisztérium a genfi főkonzulátust 1943-ban bezárta, és José María Barretót állásából elbocsátotta.

Olaszország

Simon Peresz izraeli államfő római látogatása során „különleges elnöki érem-mel” tüntette ki a 89 éves *Giorgio Napolitano* államfőt, akinek ez már a harmadik izraeli elismerése. Simon Peresz méltatta az olasz politikus elkötelezettségét Izrael és a zsidó nép iránt. A második világháború idején az antifasiszta harcokban is részt vett Napolitano az elmúlt évtizedekben országa közéletének meghatározó szereplőjévé vált. A két veterán politikust nemcsak a régi barátság, hanem a Szocialista Internacionálában kialakult korábbi kapcsolatuk is összeköti.

Franciaország

Az UNESCO és a Los Angeles-i székhelyű zsidó emberjogi szervezet, a Simon Wiesenthal Központ közös rendezésében az UNESCO párizsi székházában megnyílt „A zsidó nép 3500 éves kapcsolata a Szentföldde” kiállítás. Az eredeti címben még „Izrael földje” szerepelt, amit az arab delegációk nyomására a rendezők megváltoztattak. A bemutatót Kanada, Izrael, az USA és Montenegró képviselete is szponzorálta. *Irina Bokova,* az UNESCO főigazgatója megnyitóbeszédében kijelentette, hogy az ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete a szellemi együttműködés és a kultúrák közötti párbeszéd fontos fóruma. *Marvin Hier* rabbi, a Simon Wiesenthal Központ alapítója méltatta a kiállítás jelentőségét. Először történik meg, hogy a szervezet vendéglátójává válik a zsidó nép történetét bemutató rendezvénynek. Marvin Hier hangsúlyozta, hogy a zsidók több évezredes jelenléte és megszakítatlan kötődése a területhez összecseng a Palesztinát mint a zsidók hazáját elismerő, 1947-ben hozott ENSZ-határozattal. A Wiesenthal Központ tervei szerint az anyagot bemutatják az Európai Parlamentben Brüsszelben, az ENSZ székházban New Yorkban és a washingtoni Kongresszusban.

Hollandia

A koncentrációs táborokban meggyilkolt zsidók és romák emlékére az Amszterdam centrumában lévő Wertheimparkban, az egykori gettó területén egy új holokausztemlékmű épül, melyet *Jan Wolkers* zsidó származású amerikai építész tervez, és a második világháború európai befejezésének 70. évfordulója alkalmából, 2015 májusában tervezik felavatni. Az alkotás érdekessége, hogy felsorolja az összes hollandiai áldozat nevét. A nácik 107 ezer személyt deportáltak az országból, és közülük csak 5200-an érték meg a felszabadulást.

kovács

Síp utcai kevert

Kardos Péter könyve

Miért nem írsz könyvet és jelenteted meg cikkeidet? Az újság sok emberhez szól, de kevés őrzi meg. A könyv tanúja lehet letűnt koroknak és a jelennek. Ezen kérdésemre, vagy kérdésünkre – mert bizonyosan sokan feltették – *Kardos Péter* részéről mindig határozott nem volt a válasz. Talán szerénységből úgy gondolta, a mondanivaló bár valóságos, mégis aktuális problémákat tár fel. Az idő túlhalad rajta. Mégis meglepetésre *Síp utcai kevert* címmel összegyűjtötte munkásságának egy részét, és ami fontos, számos írás általunk még nem olvasott. Gyanítom, kevéssé (vagy egyáltalán nem) publikált szöveggel találkozhatunk. Lehet, hogy prédikációk során elhangzottak, de nyomdafestékkel nem találkoztak. Aki nem bennfentes, „csak” olvasó, üdvözli ezen jelentős tájékoztatást nyújtó dolgozatot. Az indító munkákat nem ismertem, de az eseményeket sem. Egy szerkesztő számos titokról tud, rajta múlik, mit árul el. Érdeklődéssel olvassuk, mert igen sok fontos történésről ezúton értesülünk. Egyetértünk a „Hát nem” határozott kijelentéssel, amely szerint minden sérelmet szenvedettet megilleti, hogy emlékezzünk rájuk. De aki elkövette a sérelmeket, az csak megbánás után teheti jóvá cselekedeteit. A prédikációk között akad ismerős is, az első emlékező rész igen megrázó, sok esetben megható. Aki nem ismerős a Síp utcában, annak számára jóízű a kevert, amelynek alkoholtartalma annyi, amennyire a gazdag tájékoztatást valaki el bírja viselni. Sejtjük, ki lehetett a „Kolléga”, de ha a szerző nem kívánta – talán kegyeletből – megnevezni, akkor ezt mi sem tesszük meg. A Bevégeztetett – Emlékezzünk fejezet 1994-ben íródott, sajnos ma is aktuális.

Idézzünk néhány sort, amely fontos elkötelezettséget fogalmaz meg:

„Válaszolni próbálok a megválaszolhatatlanra,

Hogy miért nem állt meg a világ akkor.

Igen, süssön csak a nap, talán eloszlatja a sötétséget,

Amely ismét terjed a világban...

Falak, mindenütt falak

Ha valaki fellázadt a társadalom ellen, falakba ütközött.”

A négy fiú (a Haggadából véve) közül az első bölcs dolgokat mond, de még a Róse szavaira is figyelni kell – aki egyébként nem biztos, hogy gonosz. Ezt prédikációjában már hallottuk a szerzőtől. Ott voltam a gettó felszabadulásának hatvanadik évfordulóján tartott beszédénél, ahol a szerző-főrabbi a kádis ima mondatainál a nehéz időkben elkerített városrész utcáinak nevét sorolta. Helyes, hogy a könyvben ez is ott áll. A „szerepel” szót szerettem volna leírni, de az nem illik ide.

Egy mondatot hadd idézzünk még: „Apropó, sötétség!” Egykor szövetségesünk volt, amikor rejtőzni kellett. A tartalmas könyv második része emlékezés Scheiber Sándorra, akit méltán a nagyok között említ, valamint igen meleg hangon ír – szintén helyesen – Raj Tamásról.

A szegény zsidó és a bölcs Srágáj esetét nem írjuk le, de érdemes elolvasni, mert ezt a kedves történetet szintén megtaláljuk a kötetben, és sorolni lehetne, hogy még hányat.

A kevert lehet ital is, és a kevert lehet egy igen tehetséges, felfogásában az élet ritmusának megfelelően választékos, de jeles egyéniség életének eleme is. Mert azt nem mondhatjuk el, hogy a szilárd alapgondolkodáson kívül az élet és a kor változásai bárkire is ne lettek volna hatással.

A könyv elárul egy sor titkot, hiszen aki több évtizede szerkeszt egy nagyon sok emberhez szóló újságot, az sok mindent tud, amiről általában nem beszél, de amikor titkainak egy részébe beavatja az olvasót, annak van oka, annak van értelme. Falak a régi értelemben ma már nincsenek. Ha mégis a szerző útjába kerülne, döngesse csak. A kezében lévő toll erre a legjobb eszköz.

Deutsch Gábor

(Síp utcai kevert. Gabbiano Kiadó, 2014.)

Zoli bohóc: egy kis nagy ember útja

1944. június 2-án a Pesti Hírlapban megjelent egy rövid hír arról, hogy „Zoli bohóc” – Hirsch Zoltán – a Mosonyi utcai toloncházba került: internálták. Az írás szerint a megszabottnál kisebb csillagot viselt, amit ráadásul az engedély nélkül árusított önéletrajzát tartalmazó aktatáskával takart el.

Hirsch Zoltán (Dombóvár, 1885. február 6. – Auschwitz, 1944 [?]) szegény, nagycsaládos zsidó kereskedő harmadik gyermekének született. Háromesztendős koráig egy speciális klinikán kezelték angolkórja és apró termete miatt; mindhiába. Később családjával Pécsre költözött.

„Sokat bánkódtam kis termetem miatt, és sok keserűség volt a szívemben. De Pécsett játszott a híres Schmidt cirkusz.”

Törpe volt, a magyar cirkuszművészet sztárja. Sok éven át a leghíresebb társulatokkal (Max Schumann cirkusz, Hat Senez, Tscholi csoport stb.) járta a világot, és a legjobbnak számító helyeken lépett fel (a londoni Olympia, a norfolki Hippodrome, a queensi Queens Theater, a párizsi Moulin Rouge, a szentpétervári Villa Rodeo).

Némafilmekben is szerepelt.

Mind a mai napig megemlékeznek róla a cirkusz világán kívül is. *Gárdos Péter* egy kisjátékfilmet készített az emlékére (Kis ember nagy élete; 1983).

A zsidótörvények következtében 1942-től már nem léphetett fel sehol. Ekkor jelentette meg a Kis ember nagy élete című memoárját saját kiadásában. Ebben kalandos életét, utazásait, fellépéseit eleveníti fel. Legnagyobb sikerének azt tartotta, amikor egy munkáslakásban haldokló kisgyereknek egy egész éjszaka komédiázott.

„Hirsch Zoltán késő esti fellépéséről igyekezett haza a cirkuszból, amikor a művészbejárónál elé állt egy sovány, rosszul öltözött férfi. A legnagyobb alázattal arra kérte a művész urat, hogy jöjjön el vele angyalföldi lakására, ahol a kisfia, Gabi haldoklik. »Apuka, kérem, tessék elhívni hozzám Zolit a cirkuszból! A Zolit a cirkuszból, és akkor én nagyon boldog leszek.« Ezért vártam én meg, művész úr, ezért jöttem el ide a cirkuszhoz. Ne tessék rám haragudni, én tudom, hogy a művész úr fellépését meg szokták fizetni. Nekem nincs miből, Zoli úr kérem. Nekem nincs semmim, csak Gabi, és az is reggelre meg fog halni. Megkérem a művész urat, kivételesen tessék eltekinteni a fellépti díjtól, és tessék eljönni velem a Gabihoz, akinek ez az utolsó kívánsága.”

Zoli bohóc elment. Az angyalföldi nyomorúságos szobában, a petróleumlámpa szomorú fényében bolondozott Gabinak.

„Ez volt életem legnehezebb fellépése. Sírni szerettem volna, amikor arra gondoltam, hogy ez a kisfiú ma éjszaka örökre elmegy. Ezekben a nehéz percekben eszembe jutottak műsorom legjobb számai, eszembe jutott mindaz, amin felnőtt és gyerek szívből nevetni tudott, ha megjelentem a cirkusz porondján.”

Zoli igyekezetét siker koronázta, mert a kis Gabi egyszer csak alig hallhatóan felnevetett, s a kisfiú első kacagását követte a többi.

„Később már velem játszott, velem élt, velem komédiázott a csíkos dunna alatt, a szomorú kis munkáslakásban.”

Zoli bohóc egy egész éjszakát virrasztott át Gabi mellett. Egészen addig maradt, amíg a kisfiú elaludt. Másnap nehéz szívvel indult a cirkusz felé, mert arra gondolt, hogy a gyermek reggelre már nem él. A bejárat előtt a rongyos alak várta.

„Művész úr, csak azért jöttem, hogy megmondjam, maga csodát tett! Gabi jobban van! Délben ott volt az orvos, és azt mondta, Gabi meg fog gyógyulni!”

Más megélhetési forrása nem lévén, könyvét árulta. Így tiltott könyvárusítás és a sárga csillag szabálytalan mérete miatt internálták. Mikor a szemére hányták, hogy miért viselt olyan icipici csillagot, azt felelte:

– Azt hittem, kérem, törpének kisebb csillag is elég.

csillagoshazak.hu

SPÁNN GÁBOR

Dedikálás

Tapasztalatból mondom: egy íróember számára – különösen, ha csupán újságíróról van szó – nincs nagyobb öröm, mint ha egy kiadó a Gutenberg-galaxis eutanáziáját elfelejtve arra vetemedik, hogy kiadja könyvben írásait. Ennél nagyobb örömet már csak az szerez, ha a szerzőnek osztályrészéül jut egy dedikálás, melynek során élőben találkozhat olvasóival. Idén – annak ellenére, hogy nekem csupán hangoskönyvem jelent meg – módom volt többször is dedikálni a Kacag a zsidó című CD-m borítóját ott, ahova a kiadóm vezényelt. Nem gondoltam volna előre, de a dedikálás alkalmával tapasztaltak is megérnek szerintem nem egy misét, hanem egy mesét.

Az egyik bevásárlóközpont volt a helyszín. Én ültem a kínzatásomra biztosított zsámolyon egy szocreál eszpresszóból örökölt asztal mögött, CD-m egy példánya üres pohárnak támasztva hirdette, hogy itt ma egy második fogás áráért kitől kaphat aláírást a könnyelmű vásárló. Én legszívesebben azt írtam volna ki: írósimogató, a szerző etetése sem tiltott. Nem mondom, hogy tömegek verekedtek az aláírásomért, de azért mindenütt áldoztak rám néhányan kis időt és kevés forintot.

A bevásárlóközpont könyvesboltja előtt négyen vártak rám, és már az első „kajne” is furcsa benyomást tett rám, mivel kezében nem láttam az obligát CD-t. Leült a vásárló részére biztosított székre, és miután én nyújtottam a kezem a nem létező remekemért, ő zavartan válaszolt: Szerkesztő úr! Én nem vettem meg a hangoskönyvét és nem dedikáltatni akarok, hanem hallottam, hogy eladó a háza valahol Zuglóban, és most kérem, meséljen róla, mit tud a ház és mennyiért. Magamban előbb elszámoltam 10-ig (ennyi még egy újságírónak sem okoz matematikai nehézséget), és azután feleltem. Uram, fogalmam sincs, honnan tudta, hogy az eladó ház a nevemhez fűződik, hisz ez sehol sincs megadva, de ez a kisebb probléma. Minden hirdetésen ott van a telefonszám, melyen vagy az ingatlanügynök, vagy a feleségem készséggel megad minden információt, amire kíváncsi, de szépen kérem, itt és most ne tartsa fel a rám várókat, hisz nem ezért ülök itt. Jó, jó, csak azt mondja meg... És itt sorjázta kérdéseit, amiket idegbeteg módon, de magamra erőltetett türelemmel megválaszoltam. A végén azt mondta, jó, majd jelentkezem, és belőlem akaratlanul is kiszaladt: addig is nem venné meg legalább egy példányát a hangoskönyvemnek bizalomerősítőül? Mire ő, aki egy rózsadombi lakás áráról kezdett volna alkudozni, kijelentette, nincs vele annyi pénz, amiből ezt megtehetné...

A mögötte álló kuncsaft kezében ugyan ott volt a CD-m, amit kérésére a megadott névre dedikáltam, de fogott egy könyvet is, amit a következő ajánlással tett elém: Ezt a másik könyvesboltban vettem, és mivel úgy tudom, hogy a szerkesztő úr holokauszttúlélő, ezt is dedikálja. A könyv címe ez volt: Megmentett magyar zsidók hálálkodó levelei Horthy Miklós kormányzónak. Ekkor már bántam, hogy nincs velem antidepresszáns, de még így is válaszoltam. Igen, én valóban holokauszttúlélő vagyok, de két okból sem írok ebbe a könyvbe. Az egyik az, hogy nem én vagyok a szerző, a másik, hogy még szereplő sem lehetek e könyvben, mert semmi okom nem volt köszönetet mondani a néhai kormányzónak, hacsak azért nem, hogy az 1936-ban, Berlinben szerzett fogorvosi diplomáját hazatért édesapámnak nem volt hajlandó egyetlen hatóság sem nosztrifikálni, a kormányzó által is aláírt zsidótörvények okán. Azt elhiszem, hogy akadtak, akik hálálkodtak neki, hisz az egyik 60-as évekbeli szilveszteri kabarében el is hangzott a tréfa: az öreg paraszt bácsit, aki még a Horthy-birtokon napszámoskodott, megkérdezik, hogy tudna-e ma levelet írni a főméltóságú úrnak. Ő azt felelte, természetesen, azt írnám a borítékra: vitéz nagybányai Horthy Miklós kormányzó úr őfőméltóságának, Kenderes, Lenin út 1.

A főrabbi (balra) új könyvét, Spánn Gábor CD-jét dedikálja a könyvnapon.

Végre jött egy kedvemre való olvasó, de ő is megijesztett. Egy fiatalember volt, akiről messziről látszott, hogy ortodox zsidó, talpig fekete szerelésben, bóherkalapban, vállig érő hajfürtökkel és zakója alól gondosan kicsüngő ciceszek sorozatával. Gondolom, a nálunk mostanában meghonosodott importált ortodox zsidó tagozat egyik híve. Elém tette a CD-t, és hibás magyarsággal kérte: légy szíves te aláírni!

Én féltem, hogy valami bibliai héber nyelvű szövegre vágyik, amit én több mint 70 éve képtelen vagyok megtanulni, de nem könnyítette meg az életemet, amikor megkérdeztem: És kinek ajánljuk? Mert megdöbbenésemre azt felelte: A kedvesemnek!

A rutin már vezérelte volna a tollamat, amikor beugrott, hogy ennek így nincs értelme. Megpróbáltam hitsorsosomnak lassan, tagoltan megmagyarázni. Ha én most azt írom, hogy Kedvesemnek, dátum és Spánn Gábor, akkor az illető hölgy (remélem, hölgy...) az én kedvesemnek számít, és az ilyen alkalmi légyottokról én már rég leszoktam. Legyen szíves, mondja meg legalább a hölgy keresztnevét. Mire leért nála, hogy mit akarok, újabb meglepetést okozott: Tudja, Sätzchen, épp most kell eldöntenem, hogy a kettő közül kit választok, és még nem tudom, ezt pedig annak fogom ajándékba adni, aki megmarad nekem végleg.

Így hát feladtam. Beleírtam, amit kért, és már elmenni készült, mikor utánaszóltam: Rebbelében! Ha netán úgy alakulna, hogy a megmaradóval hosszú távra kívánsz összebútorozni és ő lesz az igazi, nem csak hallgatnivalót tudok adni, de egy családi fészket is, tudniillik a házunk eladó, és mondhatom, hogy olcsó, jó helyen van, és glatt kóser, mert minden ajtó fölött megtalálható a mezüze, amiért nem számítok fel külön semmit.

...és ideje van a nevetésnek

A tanító néni kérdezi Pistikétől:

– Ha van 150 forintod, és kérsz apukádtól meg 200 forintot, akkor mennyi pénzed lesz?

– 150 forintom.

– Kisfiam, te nem ismered az összeadást.

– A tanító néni meg nem ismeri az apukámat.

* * *

Minden reggel ágyba viszem a páromnak a kávét. Neki már csak meg kell darálnia...

* * *

Azt mondják, elmebajban szenvedek. De én nem szenvedek, élvezem minden percét.

* * *

Attól, hogy valakit nem értenek meg, még nem művész!